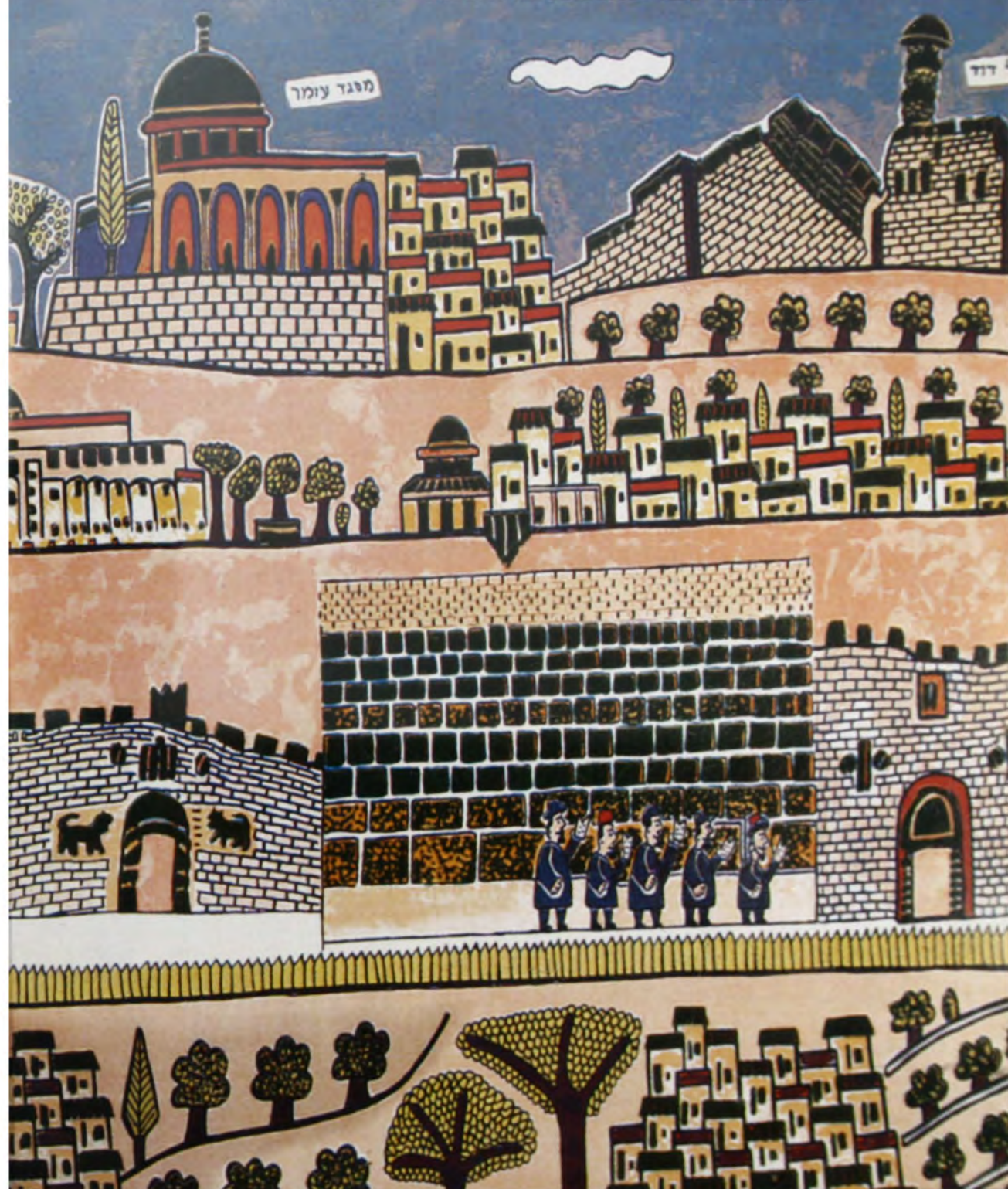

ΧΡΟΝΙΚΑ זכרונות

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟΜΟΣ ΚΑ' • ΑΡ. ΦΥΛΛΟΥ 154 • ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1998 • ΑΔΑΡ - ΝΙΖΑΝ 5758

Το πρόβλημα της αναγραφής του θρησκειύματος στις ταυτότητες

Του κ. ΧΡΗΣΤΟΥ Σ. ΓΑΡΝΑΒΟΥ,
Θεολόγου - Νομικού - Δικηγόρου Μ.Α.
Πανεπιστημίου Αθηνών

Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης αποτελείται από: α) το δικαίωμα να προσβεί κάποιος ένα θρήσκευμα ή να το αλλάξει ή να το εγκαταλείπει, ή ακόμη να είναι άθρησκος ή άθεος, και β) την εκδήλωση των θρησκευτικών του πεποιθήσεων γραπτά ή

προφορικά, ατομικά ή ομαδικά. Αυτή η εκδήλωση προστατεύεται και αρνητικώς, δηλαδή ως το δικαίωμα του καθενός να μην αποκαλύπτει τις θρησκευτικές του πεποιθήσεις. Αυτό το δικαίωμα στηρίζεται στο άρθρο 13 παράγραφος 1 του Συντάγματος του 1975/1986, που ορίζει ότι: Η ελευθερία της θρησκευτικής συνείδησης είναι απαράβιαστη. Η από-

λαυση των ατομικών και πολιτικών δικαιωμάτων δεν εξαρτάται από τις θρησκευτικές πεποιθήσεις καθενός¹.

Δε συμβιβάζεται με τη συνταγματική επιταγή του άρθρου 13 παράγραφος 1 η υποχρεωτική δήλωση ή αναγραφή του θρησκειύματος σε δημόσια έγγραφα (π.χ. ταυτότητες). Μόνο για στατιστικούς λόγους ή όταν παράγονται έννομες συνέπειες από την εκδήλωση των θρησκευτικών πεποιθήσεων (π.χ. καθηγητές θρησκευτικών, ιερο-

λογία του γάμου, όρκος στα δικαστήρια κ.λπ.) μπορεί να θεωρηθεί ως θεμιτή η υποχρέωση αναγραφής του θρησκειύματος².

Το δικαίωμα της θρησκευτικής ισότητας, δηλαδή της μη άνισης μεταχείρισης των πολιτών με θρησκευτικά κριτήρια κατοχυρώνεται τόσο από το άρθρο 13 παρ. 2 του Συντάγματος (ελεύθερη άσκηση της λατρείας), όσο κι από το άρθρο 4 παρ. 1 του Συντάγματος (ισότης όλων των Ελλήνων ενώπιον του νόμου). Το κράτος πρέπει να αποφεύγει την εισαγωγή εξαιρέσεων, που διασπούν το ενιαίο των ρυθμίσεων των συνταγματικών διατάξεων περί της θρησκευτικής ελευθερίας. Έτσι δεν μπορεί να αποκλεισθεί από το λειτουργήμα του δασκάλου Έλληνας πολίτης, που δεν είναι Χριστιανός Ορθόδοξος.

Το κράτος το μόνο που μπορεί να κάνει είναι να τον αντικαθιστά κατά τη διδασκαλία του μαθήματος των θρησκευτικών και μόνο³.

Οι οπαδοί κάθε γνωστής θρησκείας, που προστατεύεται από το Σύνταγμα έχουν διπλή αξίωση έναντι του Ελληνικού Κράτους: α) την αποχή από κάθε ενέργεια, που θα διατάρασσε το ατομικό δικαίωμα της θρησκευτικής ελευθερίας και την άσκησή του και β) τη λήψη κάθε πρόσφορου μέτρου για την εξασφάλιση αυτής της άσκησης.

Το Ομοσπονδιακό Συνταγματικό Δικαστήριο της Καρλσρούης διέκρινε την ανθρωπινή προσωπικότητα σε τρεις περιοχές: α) τον πυρήνα της, που είναι τελείως απαραβίαστος, β) τη σχετικώς προστατευόμενη ιδιωτική σφαίρα και γ) τον εξωτερικό δακτύλιο, που είναι ο τομέας της ανθρωπινής δραστηριότητας. Οι θρησκευτικές πεποιθήσεις εντοπίζονται στον πυρή-

Συνέχεια στη σελ. 18

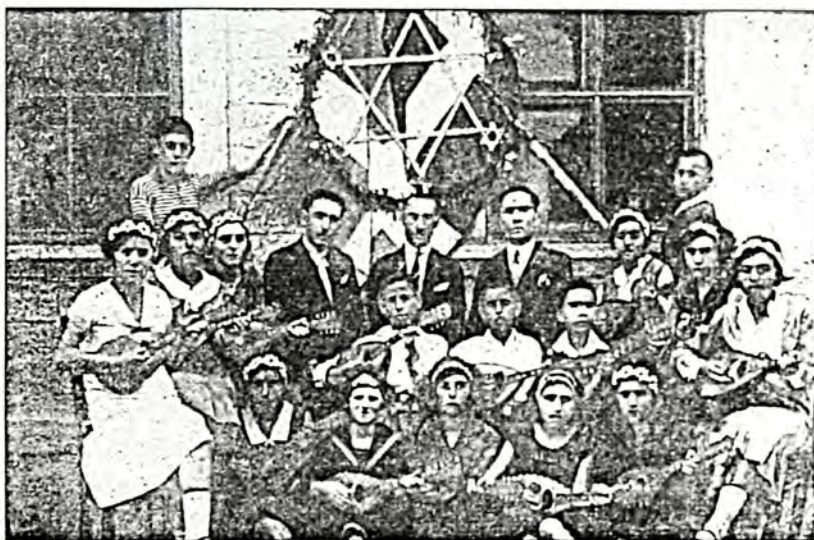
ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΟΦΥΛΛΟΥ: Στα όρη της Γαλιλαίας

Δημοσιεύουμε στοιχεία για Ισραηλιτικές Κοινότητες της Βορείου Ελλάδος, οι οποίες δεν υπάρχουν πια. Ευχαριστούμε τους κ.κ. Ιακ. Καμπανέλλη και Θρασ. Παπαστρατή για τον κόπο που έκαναν να

συλλέξουν το σχετικό υλικό. Με την ευκαιρία παρακαλούμε όποιον έχει στη διάθεση του ανάλογο υλικό (αναμνήσεις, ντοκουμέντα, φωτογραφίες κ.λπ.) να μας το αποστείλει έστω επί επιτηδεύσει.

Πλειότερο φως εις την ιστορίαν της Ισραηλιτικής Κοινότητος Διδυμοτείχου

Του κ. ΙΑΚΩΒΟΥ EMMAN. ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΗ

Η Μαντολινάτα της Ισραηλιτικής Σχολής εν Διδυμοτείχῳ ἐπ' ευκαιρία σχολικής τελετῆς. Ἐν τῷ μέσῳ ὁ Διευθυντὴς τῆς Σχολῆς Ἰωσήφ Πέσσα, ἀριστερὰ τὸν ὁ διδάσκαλος Ρεῖταν καὶ δεξιὰ τὸν ὁ διδάσκαλος Σαμουὴλ Ναχόν.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΝ ΜΟΥ ὑπάρχει μικρὸ βιβλίον με τίτλον «Ισραηλιτικὴ Κοινότης Διδυμοτείχου», τοῦ συγγραφέως Ἀρχιμανδρίτου Νικολάου Βαφεΐδη Θεολόγου - Εκπαιδευτικοῦ, διατελέσαντος ἐκεῖ Καθηγητοῦ, ἐκτελούντος προσέτι καὶ καθήκοντα Πρωτοσυγγέλλου τῆς Μητροπόλεως Διδυμοτείχου.

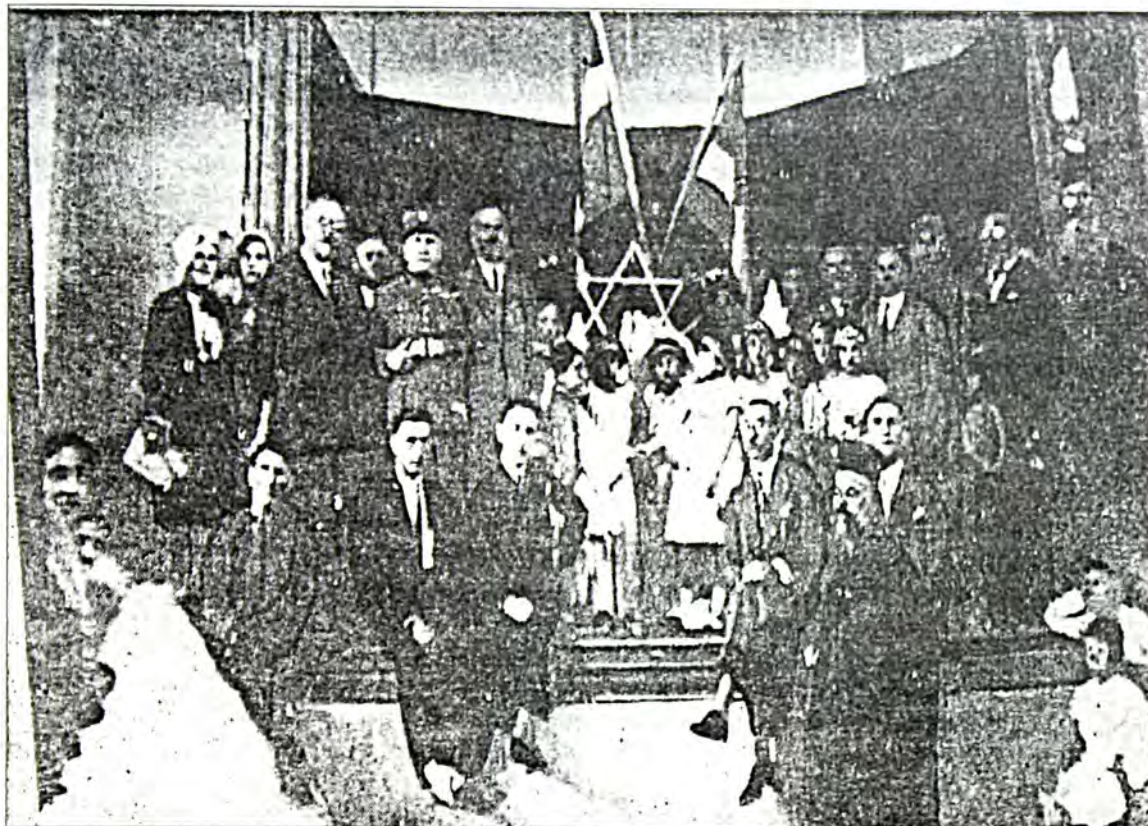
Κατ' ἀρχὴν ὁ συγγραφεὺς κάμνει σχετικὴ ιστορικὴ αναδρομὴ τῆς διὰ μέσου τῶν αἰώνων πορείας τῶν Ισραηλιτῶν καὶ φθάνων εἰς τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀνδριανοῦ καὶ ἀργότερον, γράφει ὅτι ἡ Ἀνδριανούπολις ὑπῆρξε μία τῶν μεγαλυτέρων πόλεων μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκετο ἡ μεγαλυτέ-

ρα Ισραηλιτικὴ Κοινότης τῶν Βαλκανίων. Τὸ «Ὀδοπορικόν» τοῦ ἐξ Ἰσπανίας περιηγητοῦ τοῦ 12ου αἰώνος **Βενιαμίν Τονδέλα**, Ραββίνου, παρέχει διαφορὰς πληροφορίας διὰ τοὺς εἰς τὸ Βυζαντινὸν Κράτος ἐγκατεστημένους Ἰουδαίους καὶ τὰς ὁργανωμένας Ὀρθόδοξας Κοινότητας αὐτῶν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς **Μανουὴλ Α' τοῦ Κομνηνοῦ**, χωρὶς νὰ ἀναφέρεται τοιαύτη ἐν Διδυμοτείχῳ.

Κατὰ πάσαν πιθανότητα θὰ ἐπισκέφθη τὸ Διδυμοτείχον καὶ θὰ παρέμεινεν ἐκεῖ ὁ ἐκ τῶν ἰδιαίτερων ἱατρῶν τοῦ Μ. Κομνηνοῦ, **Ἰουδαῖος Σολομών**, ὁ επικαλούμενος Αἰγύπτιος. Διότι εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ιστορίας, ὅτι ὁ Ἀντοκράτωρ παρέμενεν εἰς Διδυμοτείχον. Πάντως δὲν πρέπει νὰ διαμφισβητηθῇ ὅτι καὶ προηγουμένως θὰ ἦλθον καὶ ἐγκαταστάθην εἰς τὸ Διδυμοτείχον καὶ ἄλλοι Ισραηλίται.

Ισραηλιτικὴ Κοινότης Διδυμοτείχου ἡφίστατο - κατὰ τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ συγγραφέως ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦλάχιστον τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων (1453).

Οἱ Ισραηλίται Διδυμοτείχου ηὐξήθησαν ἔκτοτε βαθυμῶς καὶ ὁργανώθησαν. Τὸ νεκροταφεῖον τῆς Κοινότητος εὐρίσκετο πέραν τοῦ παραρρέοντος Εὐρυδροπο-

Τελετή Ισραηλιτικής Σχολής Διδυμοτείχου, εν τη λέσχη Διδυμοτείχου. Έμπροσθεν, δεξιά ο διευθυντής Ιωσήφ Πέσας, ο διδάσκαλος Ρεϊτάν και ο Αρχιμανδρίτης και καθηγητής του Γυμνασίου Διδυμοτείχου Νικόλαος Βαφειδής. Αριστερά, ο διδάσκαλος Σαμονήλ Ναχόν και ο Έλλην διδάσκαλος Γ. Σακελλαρίου. Επί της σκηνής ο τότε Πρόεδρος της Ισραηλιτικής Κοινότητας Ι. Μενασσέ, ο Στρατιωτικός Διοικητής, ο Δήμαρχος Διδυμοτείχου και άλλοι.

τάμου και υπεράνω της λιθίνης αρχαίας τουρκικής γεφύρας. Εις το κοιμητήριο δεν υπήρχον επιτάφιοι πλάκες, ή άλλα αντικείμενα.

Μόνον δε, διά σημείων ορισμένων, διέκρινον οι Ισραηλίται τους τάφους των αποβιωσάντων οικογενειακών των προσώπων.

Κατά το έτος 1935 περίπου, η Ισραηλιτική Alliance των Παρισίων είχε ερωτήσει την Ισραηλιτική Κοινότητα Διδυμοτείχου, περί ενεπιγράφων επιταφίων πλακών, διά την χρονολόγηση του κοιμητηρίου και εξ αυτού την ηλικίαν υπάρξεως της Κοινότητας.

Οι Ισραηλίται Διδυμοτείχου ερευνήσαντες, κατόπιν του τεθέντος ερωτήματος της Alliance είχαν ανεύρει μίαν αρχαίαν επιτάφιον πλάκα της οποίας η χρονολογία ανήρχετο μέχρι του έτους 1456, όπως είχε αφηγηθεί εις τον σ. Νικόλαον Βαφειδή, ο γέρον **Ναούμ Μωύς του Μαΐτ**, όστις τότε υπηρετούσε εις την Κοινότητα της πόλεως. Κατά την αφήγησιν του Ναούμ, συνάγεται το συμπέρασμα ότι οργανωμένη Ισραηλιτική Κοινότης υπήρξε και προ της αλώσεως της Κωνσταντι-

νουπόλεως. Οι Ισραηλίται Διδυμοτείχου ήσαν διαφόρου προελεύσεως παλαιόθεν, και κατόπιν και ιδίως της μερίδος «'Ασκεναζείμ» προερχόμενοι εκ της Δυτικής Ευρώπης.

Το επίθετον «**Αλκαμπές**» το οποίο υπήρχεν εις Διδυμοτείχον προήρχετο εξ Ισπανίας και Πορτογαλίας, έχον προελευσιν της μερίδος «**Σεφαραδείμ**».

Διά το **κτίριον της παλαιάς Συναγωγής εν Διδυμοτείχῳ** - λέγει ο συγγραφεύς - υπήρχον οι εξής πληροφορίες: Εις το γήπεδον, εις το οποίο εκτίσθη βραδύτερον η τουρκική σχολή, το κτίριον της οποίας εχρησιμοποιήθη αργότερον ως στρατών της Ελληνικής Κυβερνήσεως, εκεί λοιπόν, μικρόν κτίριον εχρησιμοποιείτο προ του 1862 κατ' αφήγησιν εντοπίου, ως μικρά Συναγωγή των Ισραηλιτών. Εις παρακείμενον δε αλευρόμυλον οι Ισραηλίται ήλεθον σίτον προς παρασκευήν «**αζύμων**» άρτων διά το Πάσχα. Φαίνεται ότι οι περισσότεροι Ισραηλίται κατώκουν προς το μέρος της Εκκλησίας της Παναγίας, ανάμικτοι με Έλληνας, όπως αφηγούντο παλαιότεροι Διδυμοτειχίται, εξάγε-

ται δε τούτο εκ των κωδικών της Μητροπόλεως Διδυμοτείχου, εις τους οποίους αναφέρεται και η φράσις «Γιαχονδί ρουμ μαχαλάσι».

Η συνοικία αυτή εκαλείτο τότε απλώς «Μαχαλάς», οι δε Ισραηλίται αργότερα εξηπλώθησαν προς την αγοράν και προς τα περίξ και όπισθεν της κεντρικής πλατείας της πόλεως.

Κατά τινες πληροφορίες - γράφει ο συγγραφεύς - οι Ισραηλίται Διδυμοτείχου ήσαν, προ 100 ή 150 ετών πολλοί. Οι κώδικες της Μητροπόλεως αναφέρουν ότι το 1892, ήσαν 485 Εβραίοι κατά τα ληξιαρχικά βιβλία της Τουρκικής Κυβερνήσεως. Τέλος το 1932, επί Ελληνικής Κυβερνήσεως, ανήρχοντο εις χιλιάς ψυχάς εγγεγραμμένας εις τον Δήμον Διδυμοτείχου. Το κτίριον της κάτω Συναγωγής ήτο παλαιά τουρκική οικία.

Η Ισραηλιτική Κοινότης Διδυμοτείχου ανεδείχθη μεγάλη. Κατά τα τελευταία έτη, προσεπάθησε να προαγάγει την μικτήν αστικήν σχολήν της, η οποία είχε ιδιαίτερο νηπιακό τμήμα και ελειτούργη εις μέγα κατάλληλον ιδιόκτητον κτίριον. Η Κοινότης συνετήρη, εκτός των πτωχών και συσσίτιον απόρων μαθητών, η όλη δε εκπαιδευτική προσπάθεια της Ισραηλιτικής Κοινότητος υπεστηρίχθη υπό της Ελληνικής Κυβερνήσεως. Ωφελήθη δε ικανοποιητικά υπό του φιλοτίμου και δραστηρίου ελληνομαθούς **Ιωσήφ Πέσαχ**, υιού του Αρχιραββίνου του Βόλου Μωύς Πέσαχ. Ο Πέσαχ υπηρέτησεν από του 1925, επί δεκαετίαν ολόκληρον, κατ' αρχάς μεν ως ο καλύτερος διδάσκαλος, κατόπιν δε και ως διευθυντής. Εις τας εξ τάξεις και το νηπιακόν τμήμα, edίδασκον τέσσαρες Ισραηλίται διδάσκαλοι και διδασκάλισσαι, μεταξύ των οποίων, διεκρίνετο ο επί αρκετά έτη διδάξας την Γαλλικήν γλώσσαν **Ιωσήφ Ρεϊτάν** μετά τριών Ελλήνων. Τον Πέσαχ παραιτηθέντα, είχε διαδεχθεί ο μεγάλης θρησκευτικής και Εθνικής μορφώσεως **Βερζιλάη** ο οποίος διηύθυνε την Σχολήν επί έτος (1934 - 35) λίαν επιτυχώς. Ο σοφολογιώτατος Βερζιλάη κατά το διάστημα της γερμανικής κατοχής συνετέλεσε, διά των φρονήμων αυτού συμβουλών και των ενεργειών του, εις την προστασίαν και διάσωσιν διαφόρων ομοεθνών και ομοθησκών του. Εκρύπτετο μετρημεισμένος εις τα περίξ όρη και χωρία. Εις την διευθύνσιν της Σχολής τον είχε διαδεχθεί ο επίσης ελληνομαθής **Ιωσήφ Αλπαλάχ**.

Ραββίνος του Διδυμοτείχου ήτο από αρκετών ετών ο σοφολογιώτατος **Σολομών Αζούς** μέχρι το 1931, τον

Το κτίριον της Συναγωγής της Ισραηλιτικής Κοινότητος εν Διδυμοτείχῳ της Θράκης.

Το κτίριον της Σχολής της εν Διδυμοτείχῳ - Θράκης Ισραηλιτικής Κοινότητος.

διεδέχθη ο εκ Διδυμοτείχου και απόφοιτος της Ισραηλιτικής Σχολής αυτού, **Ιάκωβος Αλκαμπές**, καταρτισθείς εις Διδυμοτείχον και επί dietian εν Ανδριανούπολει.

Η Κοινότης εξέλεγε ανά dietian μεγάλην επιτροπήν, ως σώμα Δημογεροντίας η οποία εφροντίζε τα διάφορα ζητήματα αυτής και διορίζεν ιδιαίτερον σχολικήν επιτροπήν.

Εις την οικίαν του εκ των εμπόρων Διδυμοτείχου **Ραφαήλ Μπεχάρ Γιουνά** είχαν φιλοξενηθεί κατα διαφόρους εποχάς πλείστα επίσημα πρόσωπα, ήτοι ο Βασιλεύς της Βουλγαρίας Φερδινάνδος, ο Μουσταφά Κεμάλ (Κεμάλ Ατατούρκ), ο Βασιλεύς της Ελλάδος Αλέξανδρος κ.ά.

Η εν Διδυμοτείχῳ οἰκία του Ἰσραηλῖτου ἐμπόρου Ραφαὴλ Μπεχάρ Γιουντά, ἐνθα κατὰ διαφόρους ἐποχάς, ὁ Βασιλεὺς τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος, ὁ Βασιλεὺς τῆς Ἑλλάδος Ἀλέξανδρος, ὁ Μουσταφά Κεμάλ τῆς Τουρκίας καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἐπίσημοι, ἡγεμόνες, πρίγκιπες, ὑπουργοί, στρατιωτικοί, Ἕλληνες, Τούρκοι καὶ λοιποὶ ξένοι, ἐφιλοξενήθησαν.

Τα στοιχεῖα αὐτὰ εἰσαχνολογήθησαν εἰς γενικάς γραμμὰς ἐκ τῆς ἐργασίας του Ἀρχιμ. Νικολάου Βαφειδῆ περὶ τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Διδυμοτείχου, τὰ ὁποῖα καὶ παρέθεσε ὁ γράψας εἰς τὰς γραμμὰς αὐτὰς διὰ τὸ περιοδικὸν «Χρονικὰ».

Υποσημειώσεις:

Ι. Εἰς τὸ κείμενον τοῦ Νικολάου Βαφειδῆ δημοσιεύονται πέντε φωτογραφίαι. 1η) Τὸ κτίριον τῆς Συναγωγῆς Διδυμοτείχου 2α) Τὸ κτίριον τῆς Σχολῆς τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος 3η) Τελετὴ Ἰσραήλ. Κοινότητος εἰς τὴν λέσχην Διδυμοτείχου 4η) Ἡ μανδολινάτα τῆς Σχολῆς ἐπ' ευκαιρίᾳ σχολικῆς εορτῆς καὶ 5η) Ἡ ἐν Διδυμοτείχῳ οἰκία τοῦ ἐμπόρου Ραφαὴλ Μπεχάρ Γιουντά.

ΙΙ. Ἡ ἐκδοσις τῆς ἐν λόγῳ ἐργασίας «Ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότης Διδυμοτείχου» ἐγένετο διὰ δαπάνης τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Διδυμοτείχου, στας Ἀθήνας τὸ ἔτος 1954.

ΙΙΙ. Σημείωσις «Χρονικῶν»: Στὶς λεζάντες τῶν φωτογραφῶν διατηρήθηκε ἡ γλῶσσα τοῦ πρωτοτύπου.

Ἰσραηλιτικὴ Κοινότητα Νέας Ὁρεστιάδας

Του κ. ΘΡΑΣΥΒΟΥΛΟΥ ΟΡ. ΠΑΠΑΣΤΡΑΤΗ

Ω Σ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΟΣ οικισμός ἡ Νέα Ὁρεστιάδα δημιουργήθηκε τὸ 1923, μετὰ τὴ Συνθήκῃ τῆς Λωζάνης, ὅταν παραχωρήθηκε στὴν Τουρκία ἡ ζώνη τοῦ Κάραγατς, προαστείου τῆς Ἀνδριανούπολης, καὶ ἐξαναγκάστηκαν σὲ φυγὴ οἱ - στὴν πλειοψηφία τοὺς ἐλληνορθόδοξοι - κάτοικοί του. Ὁ νέος οικισμός ἰδρύθηκε σὲ πολὺ μικρὴ ἀπόστασι ἀπὸ τὸν παλιό, δίπλα στὰ ἐλληνοτουρκικά σύνορα. Γι' αὐτὸ καὶ κατοικήθηκε ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῶν παλιῶν κατοίκων, πού, λόγω καὶ τοῦ εὐφοροῦ ἐδάφους, προτίμησαν τὴ νέα αὐτὴ εγκατάστασι, ἀπὸ τὴν περιπέτεια μιᾶς περιπλάνησις στὸ ἄγνωστο.

Μαζὶ με τοὺς ἐλληνορθόδοξους Καραγατσιανούς, ἐπέλεξαν νὰ εγκατασταθοῦν στὴ νέα πατρίδα καὶ πολλοὶ Ἰσραηλίτες. Κι αὐτὸ γιὰ δύο λόγους. Ἀφενὸς ἐπειδὴ με τὴν ἀναχώρησι τῶν Ἑλλήνων, νέκρωσε τὸ παλιὸ Κάραγατς, καὶ σὲ μεγάλο βαθμὸ καὶ ἡ Ἀνδριανούπολις. Κι ἀφετέρου, ἐπειδὴ κατὰ τὴ διάρκειά τῆς ἐλληνικῆς Διοικήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης, οἱ Ἰσραηλίτες πού κατοικοῦσαν στὴν περιοχὴ τῆς Ἀνδριανούπολης, ἐπέδειξαν αἰσθήματα φιλικὰ διακείμενα στὶς ἐλληνικὰς ἀρχὰς καὶ ἐκ τοῦ λόγου αὐτοῦ, ἡ παραμονὴ τοὺς στὴν Τουρκία, θὰ τοὺς δημιουργοῦσε ἐνδεχομένως προβλήματα. Ἀλλωστε, μετὰ τὴν ἰδρύσι τῶν νέων τουρκικῶν κρατῶν, ἐγκατέλειπε τὴ χώρα μεγάλο μέρος τοῦ ἐβραϊκοῦ τῆς πληθυσμοῦ, ἀφοῦ στὶς νέες συνθήκας πού δημιουργήθηκαν καλοῦνταν τὰ μέλη τῶν μειονοτήτων νὰ ἐνσωματωθοῦν ἔκοντες - ἄκοντες σὺν τουρκικὸ κορμό.

Παρεμφετικά, πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι κατὰ τὸ παρελθόν στὴν Ἀνδριανούπολι κατοικοῦσε πολὺ μεγάλος ἀριθμὸς Ἰσραηλιτῶν, με ὁργανωμένη Κοινότητα καὶ ἀρκετὰ Συναγωγὰς. Σήμερα ἔχει συρρικνωθεῖ σὲ τέτοιο βαθμὸ, πού ἐλάχιστες οἰκογένειες κατοικοῦν πλέον στὴν πόλιν, χωρὶς κοινοτικὴ ζωὴ. Ἡ τελευταία Συναγωγὴ καταλήφθηκε ἀπὸ τὸ τουρκικὸ κράτος ὡς σχολάζουσα περιουσία...

Στὴ νέα πατρίδα οἱ Καραγατσιανοὶ Ἑβραῖοι δημιούργησαν ἀξιόλογη Κοινότητα, λειτουργώντας νεότευκτη Συναγωγὴ. Ἡ γερμανικὴ κατοχὴ τοῦ Ἑβρου σή-

μανε γι' αυτούς το φοβερό τέλος, πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, που διαβλέποντας τον κίνδυνο, διέφυγαν μέσω Τουρκίας.

Βιβλιογραφία:

Λιγυστά στοιχεία για την Ισραηλιτική Κοινότητα Νέας Ορεστιάδας, περιλαμβάνονται στο βιβλίο του Τάκη Τσονίδη: «Η Ορεστιάδα μας» (Ν. Ορεστιάς 1979), όπου δημοσιεύονται και κάποιες φωτογραφίες στις οποίες εικονίζονται μέλη της Κοινότητας και η Συναγωγή.

Κάποια στοιχεία επίσης μπορεί να αντλήσει ο ερευνητής και από τη συνδυαστική μελέτη του βιβλίου του Μάρκου Ναχόν: «Μπιρκενάου - το Στρατόπεδο του Θανάτου», ιδίως δε από την αγγλική του έκδοση, όπου στο τέλος περιλαμβάνεται τιμή ένεκεν και ο κατάλογος των θυμάτων του Ολοκαυτώματος (από την έκδοση του ΚΙΣ του 1979).

Για την καταγωγή των Εβραίων της Ν. Ορεστιάδας από την Ανδριανούπολη, σχετική είναι η μελέτη του Μιλτ. Αν. Σταμούλη: «Οι Εβραίοι της Ανδριανούπολης», «Θρακικά» 15 (1941).

Ισραηλιτική Κοινότητα Αλεξανδρούπολης

Η ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ είναι νεότερη οικιστική μονάδα. Ιδρύθηκε ως Δεδέ - αγάτς, μετά το 1850, ύστερα από τη δημιουργία της σιδηροδρομικής γραμμής που συνέδεε την Ευρώπη με την Ανατολή, ως κομβικό κέντρο της γραμμής αυτής. Σύντομα, γύρω από το σταθμό άρχισε η εγκατάσταση πλήθους ανθρώπων, η συρροή των οποίων αύξανε λόγω της προνομιούχας θέσης της νέας πόλης.

Εγκαταστάθηκαν, λοιπόν, άτομα προερχόμενα από όλες τις θρησκευτικές ομάδες και εθνότητες της τότε Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Γι' αυτό άλλωστε στην πόλη υπάρχουν ως σήμερα Αρμενική εκκλησία και κοινότητα καθώς και αντίστοιχη Καθολική, μοναδική σ' όλη την περιοχή και στις μέρες μας πλέον φθίνουσα. Φυσικό ήταν, μαζί με τις άλλες ομάδες, να εγκατασταθούν και Ισραηλίτες, που ως ένα εκ των πλέον δραστηρίων στοιχείων του κράτους ανέπτυξαν αξιόλογη επιχειρηματική δράση.

Σχηματίστηκε λοιπόν Ισραηλιτική Κοινότητα, ολιγάριθμη πάντως, που μετά τη Μικρασιατική Κατα-

στροφή ασφαλώς θα συρρικνώθηκε. Διατηρούσε Συναγωγή, ευρισκόμενη στη σημερινή οδό Μαζαράκη, σε οίκημα το οποίο μεταγενέστερα, μετά τη διάλυση της Κοινότητας, χρησιμοποιήθηκε ως Χριστιανική Εστία.

Τα μέλη της Κοινότητας ασχολούνταν με το εμπόριο (ιδίως στους παραδοσιακούς κλάδους των υφασμάτων και των βαλικών) και ορισμένοι εργάζονταν ως αγρονομοί (σαράφηδες). Ανάμεσα στα ονόματα παλιών Αλεξανδρουπολιτών συγκαταλέγονται και τα εβραϊκά **Ρεϊτάν, Μονίς, Ματαλών, Γκερών, Χάτεμ, Μπαλούλ**.

Στις αρχές της τραγικής δεκαετίας του 1940, οι Εβραίοι της Αλεξανδρούπολης ήταν λιγότεροι από διακόσιοι, που στο σύνολό τους εστάλησαν στα στρατόπεδα του θανάτου, όπου και εξοντώθηκαν.

Εβραίοι στο Σουφλί

ΤΟ ΣΟΥΦΛΙ ΕΙΝΑΙ ΟΙΚΙΣΜΟΣ που δημιουργήθηκε στη μέση περίοδο της τουρκοκρατίας, ανάμεσα στα 1600 - 1700, με το όνομα Σουφουλού. Η μετεξέλιξη του σε αστικό κέντρο, μετά τα μέσα του 19ου αιώνα, με τη λειτουργία εμπορικών καταστημάτων, τραπεζών, ασφαλιστικών εταιρειών κ.λπ., σε συνδυασμό βέβαια με τη διέλευση της σιδηροδρομικής γραμμής και τη δημιουργία σταθμού, είχε σαν αποτέλεσμα το σχηματισμό μιας κάποιως αστικής τάξης.

Η καλλιέργεια του μεταξιού και η εντατική του επεξεργασία με οργανωμένα και συγχρόνα εργοστάσια, έφερε άνεμο ανάπτυξης στο Σουφλί. Δύο απ' αυτά τα εργοστάσια ανήκαν σε Εβραίους επιχειρηματίες, τους αδελφούς **Τζιβρέ** και τους **Πέπο** και **Αζαρία**. Κάποιες λοιπόν εβραϊκές οικογένειες εγκαταστάθηκαν στο Σουφλί, χωρίς όμως να σχηματίσουν αυτοτελή Κοινότητα. Τα σαράντα περίπου άτομα που κατοικούσαν εκεί στα 1940, είχαν την ίδια θλίβερη μοίρα με τους υπόλοιπους Ισραηλίτες της Θράκης και της Ελλάδας εν γένει.

Το παλιό εργοστάσιο των αδελφών Τζιβρέ υφίσταται ως κτίσμα και σήμερα, έρημο και χορταριασμένο, θυμίζοντας αλλοτινές δόξες που χάθηκαν. Η Μεταξουργία Σουφλίου «η Ευτέρπη» Μπ. Ελ. Τζιβρέ Α.Ε. συνέβαλε στην ανάπτυξη της περιοχής και θα 'ναι ιστορική δικαίωση των πρωτοπόρων ιδρυτών της η αποκατάσταση του κτιριακού συγκροτήματος και η χρησιμοποίησή του για πολιτιστικούς ή άλλους σκοπούς.

Από τη Χίο.

«Το παλαιόν Ισραήλ και ο μέγας βασιλεύς και Θεός...» [Η ιστορική παρουσία των Εβραίων στη Χίο]

Του κ. ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΥ Γ. ΓΑΤΑΝΑ

«Τον παλαιόν Ισραήλ και ο μέγας βασιλεύς και Θεός παρωσάμενος, τον νέον εξελέξατο, και τούτον εκείνου προκρίνας, λαόν περιούσιον...»: έτσι γράφεται σ' ένα χρυσόβουλλο του Αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Θ' του Μονομάχου (1042 - 1055) για τους Εβραίους της Χίου.

Μεγάλη των Εβραίων και λαμπρή η ιστορία, στον ξερόβραχον ετούτον του Αιγαίου, που χάνεται στον αιώνα το διάβα. (Έγγραφο για την Εβραϊκή Κοινότητα της Χίου στον ΙΖ' τόμο, φύλλο 134 (Νοέμβριος - Δεκέμβριος 1994), του περιοδικού «Χρονικά»).

Ο Αντίοχος ο Μέγας (242 - 187 π.Χ.), ο Αυτοκράτωρ και άρχων των δυτικών μικρασιατικών παραλίων και των πλησίον νήσων, έφερε στον Αιγαίο τα νησιά και στη Λυδία 2.000 οικογένειες Εβραίων από την Μεσοποταμία και Βαβυλωνία.

Αργότερα, την εποχή του Ρωμαίου Αυτοκράτορα Καλιγούλα (37 - 41 μ.Χ.), έχουμε Εβραίους πολλούς και εβραϊζόντες στη Χίο· στο Κάστρο της πόλεως Χίου ευρέθη παλαιωτάτη εβραϊκή επιγραφή.

Στην εποχή του Οκταβιανού Αυγούστου (29 π.Χ. - 14 μ.Χ.) μεγάλη είναι η Κοινότης των Εβραίων στη Χίο.

Στα 1049 επί βασιλείας Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου, στην Χίο υπάρχουν 15 οικογένειες Εβραίων· εκδίδει τότε ο Κων/νος Χρυσόβουλλο, στο οποίο γράφεται πως πρέπει οι Εβραίοι στην Χίον ελεύθεροι να είναι, αλλά να πληρώνουν τις κεφαλαιώνες (δόσεις)

στην Νέα Μονή και να μην κάμνουν αργαρίες.

Γράφεται στο Χρυσόβουλλο, που παρατίθεται ακολουθεί:

«Τον παλαιόν Ισραήλ και ο μέγας βασιλεύς και Θεός παρωσάμενος, τον νέον εξελέξατο, και τούτον εκείνου προκρίνας, λαόν περιούσιον, και μερίδα επιθυμητήν και κληρον οικειόν αυτώ ωνόμασεν. Ένθεν τοι και τω χριστιανώ φύλω το ιουδαϊκόν καθυπέταξε, και το πιστόν και εύνουν γένος του απίστου κατάρχειν και αγνώμονος ωκονόμησε ταύτη δήτα τη θεία οικονομία και η βασιλεία ημών κατακολουθούσα, προς τας ετέρας ευποιίας, ας προς την εν τη νήσω Χίω της υπεραγίας Θεοτόκου Νέαν Μονήν επεδείξατο, και τους εν ταύτη τη νήσω Ιουδαίους ελευθέρους παντάπασιν όντας και μηδαμού υποκειμένους, τη Μονή προσαφώρισε, και υποκείσθαι ταύτη τούτους διωρίσατο θεσπίσασα διά του παρόντος αυτής χρυσοβούλλου λόγου, ώστε υπό την δηλωθείσαν Μονήν Νέαν τελείν τους ανά την χίον Εβραίους, και τούτους εξκουσσείας απολαύειν, καταβαλλομένους την κεφαλαιώνα προς την Μονήν, ίνα δε και δεσπότις δήλη φαμιλιών η, εφ' η την της κεφαλαιώνος απαίτησιν έξουσιν οι της Νέας Μονής, πεντεκαίδεκα όλας φαμιλίας ταύτη προσαφορίζομεν, αφ' ων δηλαδή και κεφαλαιών ετησίως παρά των μοναχών απαιτηθήσεται· έξκουσσευθήσονται δε αι τοιαύται φαμελίας των Ιουδαίων, από πάσης επηρείας και αργαρείας κατά τε πρόσταξιν βασιλικήν ίσως επα-

γομένην, και αλλως παρα τε του κατα την ημεραν στρατηγού, η του κριτού, η ετέρου τινος, την οϊανούν εμπειπιστευμένου του δημοσίου δουλείαν, γινομένης· και ουχ' ἔξει τις χώραν ὅλως, είτε των στρατηγών, ως δεδήλωται, είτε κριτών, η πρωτονοταρίων η λοιπών απαιτητών, είτε ο της νήσου επίσκοπος, η ο την αρχήν αυτής εγκεχειρισμένος, είτε ο χαρτουλάριος, η ο μεράρχης, η ο δρογγάριος, η οι των...⁽¹⁾ προαγεται, η οι πρωτοκένταρχοι, και οι ταξιώται του τε στρατηγού και του κριτού, η ετέρος τις αργαρεία τινη, η επηρεία τούτους καθυποβάλλειν, η αφαιρείσθαι τι το σύνολον εξ αυτών κατ' επηρεϊαν, η πρόφασιν διαβιβάσεως Ρως, η ετέρων τινών εθνικών, είτε των κρατουμένων αγαθωνών, καινοτομείν αυτούς η καταβάλλπειν, η διασείειν τινός είδους ένεκεν· πάσης γαρ χειρός τε και εξουσίας αρχοντικών τε και αρχιερατικών προσώπων

τούτους ελευθερούμεν, και μόνη υπολείσθαι τη Νεο Μονή οριζόμεθα.

Ιουλίω έτει στ', φγζ' ινδικτιώνος β'

Κωνσταντίνος εν Χριστώ τω Θεώ, πιστός βασιλεύς και αυτοκράτωρ Ρωμαίων ο Μονομάχος».

Στα 1566, ο ιστορικός Λαυρέντιος Τομπίνης γράφει πως στην Χίο ζουν 300 Εβραίοι.

Μέχρι στα 1694 έμεναν στο Κάστρον, ύστερα μπορούσαν να κατοικούν όπου ήθελαν· πλήρωναν όμως από τα 1556 - 1694 σοβαρό ποσό για την διαμονή τους στο Κάστρον εκεί.

Αξέχαστον έτσι το πέρασμα των Εβραίων από την Χίο, του Ομήρου το νησί.

(1) Χάσμα υπάρχει στο χρονόβουλλο

[Ο κ. Χριστ. Γ. Γατανάς είναι Αντεπάρχης - Ιστορικός]

Διάσωση Εβραίων στο Αίγιο

1943. Δεκέμβρης. Λίγο πριν τη φρικαστική τραγωδία των Καλαβρύτων. Σιδηροδρομικός Σταθμός Αιγίου. Κρύο τσουχτερό. Χιονιάς. Στην ΕΑΜική οργάνωση καταφάνει η πληροφορία ότι στο Σταθμό σταθμεύει εμπορική αμαξοστοιχία προερχόμενη από Πάτρα, με κατάφορτα τα βαγόνια της Νο 5ο και 6ο από Εβραίους, συλληφθέντες από την Γκεστάπο, και προοριζόμενους για τα καρακάτσια. Αυτός ο συρμός, δεν ξέρω για ποιο λόγο, θα παραμένε σταθμευμένος για δύο μέρες, πιο έξω όμως από την κεντρική πλατφόρμα.

Τις πληροφορίες αυτές τις διοχέτεψε στον σταθμαρχη Πατρών Φαίδωνα, ΕΑΜίτιζο στέλεχος, η περίφημη Εύα, μια Αυστριακή μηχανοδηγός στα τρένα, ένας όμορφος κορίτσαρος με την πέτσινη φόρμα ντυμένη, τρελά ερωτευμένη με τον κλειδούχο Κ.Χ., συνεπής αγωνιστή, με τον οποίο η ξανθομάλλα σιδηροδρομικός απόχτησε ένα γιο μετά την απελευθέρωση (γιατρό σήμερα στο Γκράτς, παντρεμένο με Εβραία).

Μετά την πληροφορία αυτή, σήμανε συναγερμός στην αγιώτικη ΕΑΜική οργάνωση. Σκοπός η απελευθέρωση των εγκλειστων ομήρων.

Άρχισε η κατόπτευση του πεδίου επιχειρήσεων. Αμαξοστοιχία εφρουρείτο αυστηρά. Από τα βαγόνια 5ο και 6ο δεν ακουγόταν άχνα. Μόνο το σούρουπο άνοιγαν οι πόρτες και έβγαιναν για ν' αποπατήσουν σκυφτές σκιές, που έσουρναν το περπάτημά τους. Αποφασίστηκε έφοδος.

Διαλέχτηκε η ενάτη βραδινή για το γιουρούσι. Κι αυτό γιατί στο παρακείμενο με το σταθμό ταβερνείο μετρεούλιαζαν αρκετοί της γερμανικής φρουράς, πράγμα που ατονούσε κάπως την ανστηρότητα της φύλαξης. Σ' αυτή

την επιχείρηση μετείχαν ως επικεφαλής οι Αμπλόν, Παπαδημητρίου Ανδρέας, Τούλα Μόσχου, Πλαστήρας Αντ. Πολίτης, Κ. Σπηλιόπουλος, Κορδάκης (Γ. Αλεξανδρόπουλος) μερικοί άλλοι από τα γύρω χωριά που μου διαφώνουν τα ονόματά τους κι εγώ, σύνολο 14, καλά οπλισμένοι.

«Κινώθηκε» το επίμαχο τρένο. Κανένας από τους υπαλλήλους του δεν ενημερώθηκε για το παρατόλμο εγχείρημα, αν κι όλοι ήταν οργανωμένοι, στην ΕΑΜική αντίσταση. Ο αιφνιδιασμός πέτυχε. Ούτε μια σφαίρα δεν έπεσε. Οι φρουροί κάτω από την απειλή της ακονισμένης χατζάρας του Αμπλόν δεν παρουσίασαν την παραμικρή αντίδραση. Οι εφορμήσαντες τους φέμωσαν και τους έδεσαν πισθάγκωνα.

Οι βαγονόπορτες παραβιάστηκαν. Άνοιξαν. Ούτε ένας όμως από τους ταλαιπωρημένους ομήρους δεν κινήθηκε. Μόνο κάτι μάτια φωτιά σε εξέταζαν και κοφτές ανάσες δήλωναν ότι εκεί υπήρχαν ζωντανές ψυχές. Μόνο κάτι αναφύλλητά ακούγονταν από το 6ο βαγόνι, στο οποίο ήταν φορτωμένες γυναίκες. Χρειάστηκε «βίαιο» σούρσιμο από την πλευρά των απελευθερωτών για ν' αδειάσει το μελλοθάνατο αυτό φορτίο, από τις σιδηροδρομικές νεκροφόρες.

Οι κρατούμενοι διασκορπίστηκαν σε καθορισμένο σπίτια. Κι αμέσως μετά προωθήθηκαν στην υπαιχρώ Όλοι οι διασωθέντες έδωκαν το παρόν μετά την απελευθέρωση. Συνολικά πρέπει να σώθηκαν 29 ψυχές (άντρες γυναίκες και παιδιά).

[Από το αρχείο **Κίκενα Σπηλιόπουλου**. Αποδίδει ο **Χαρ. Ρομπας** κάτοχος αυτών των αρχαιολογικών υλικών. Αναδημοσίευση από τη **ΕΑΜ - Αντίσταση**, Δεκέμβριος 1997]

Οι Εβραίοι της Λήμνου

Σύμφωνα με το υπ' αριθμ. 218/3.2.1998 έγγραφο του Δημάρχου Μύρινας Λήμνου κ. Γ. Χατζηχαράλαμπος, στο Δημοτολόγιο του Δήμου φέρονται εγγεγραμμένοι προπολεμικά οι εξής Ισραηλιτικές οικογένειες:

• **Ισαάκ Κομιδή του Ιακώβ**, γεννηθέντος στη Λήμνο στις 8.10.1912. Αυτός είχε μεταδημιoteύσει από την Κομοτηνή στις 8.8.1934. Η οικογένειά του αποτελείτο από τη σύζυγό του Ρένα (του Κατάν και της Σασμόνα, από τη Σμύρνη) και τα παιδιά τους Ιακώβ, Ματίας, Σουμπούλα, Ιούδας, Μοσσόν, Κλάρα, Τζόλια και Σολομών.

• **Μωρίς Ραφαήλ του Ισαάκ**, γεννηθέντος στη Σμύρνη. Η οικογένειά του αποτελείτο από τη σύζυγό του Ναταλή, κόρη του Ιωσήφ, και τα παιδιά τους Ραούλ, Ιωσήφ, Υβόνη και Σαμ.

Επίσης, στα προσφυγικά Δημοτολόγια του Δήμου, στα οποία καταγράφονται όσοι φυγάδες προέρχονταν από τη Μακεδονία και Θράκη, μετά την είσοδο των Βουλγάρων σ' αυτές τις περιοχές και κυρίως από την Αλεξανδρούπολη, αναγράφονται:

• **Μποχώρ Ταφαμπουλούς** (γ. το 1864), με μέλη οικογένειας την Εστρέα (γ. 1868) και την Αντέλα (γ. 1908).

• **Λεών Μυτράνης** (γ. 1860) και Ζιμπούλ (γ. 1894).

• **Ιωσήφ Μυτράνης** (γ. 1895), με μέλη οικογένειας την Έμμα (γ. 1907) και τον Λεών (γ. 1938).

• **Γιομτώβ Ματαλόν** (γ. 1880), με μέλη οικογένειας τη Νεαμιά (γ. 1898), τη Σαρίκα (γ. 1908) και τον Λεών (γ. 1912).

• **Ζακ Λεβή** (γ. 1898) με μέλη οικογένειας Μπουλεσού (γ. 1873), Ρεβέκα (γ. 1916) και Ματθίλδη (γ. 1918).

• **Ισούα Κανέτης** (γ. 1904), με μέλη οικογένειας Ρεβέκα (γ. 1908) και Σάρρα (γ. 1941).

• **Σάρρα Γκερόν** (γ. 1892) και Μπέτη (γ. 1928).

• **Ησαΐας Αμπουλάφια** (γ. 1901) και μέλη οικογένειας Σάρρα (γ. 1905), Σολ (γ. 1929), Ραφαήλ (γ. 1931) και Λε-τάρω (γ. 1870, μητέρα του Ησαΐα).

• **Μποχώρ Αμπουλάφια** (γ. 1896), με μέλη οικογένειας Λίτσα (γ. 1900), Χασζί (γ. 1924), Ίντα (γ. 1925) και Άλμπερτ (γ. 1931).

[Άλλα στοιχεία για τους Εβραίους της Λήμνου έχουν δημοσιευθεί στο περιοδικό μας, στο τεύχος 152/Δεκαμβρίου 1997]

Υπόθεση Ντρέυφους – «Κατηγορώ»: 100 χρόνια μετά!

Συμπληρώθηκαν στις 13 Ιανουαρίου 1998 εκατό χρόνια από τη δημοσίευση του πολύζροτου άρθρου του Εμίλ Ζολά «Κατηγορώ». Με το από κάθε πλευρά βαρυσήμαντο αυτό άρθρο, ο κορυφαίος της εποχής εκείνης Γάλλος λογοτέχνης έφερε στην επιφάνεια της δημοσιότητας και της συνειδησης των Γάλλων την περίφημη «υπόθεση Dreyfus». (Όπως είναι γνωστό ο Alfred Dreyfus, Γάλλος ανώτερος στρατιωτικός, καταδικάστηκε άδικα ως προδότης και εξέπεσε του στρατιωτικού αξιώματος για μόνο τον λόγο ότι γιατί ήταν Εβραίος. Σχετικά άρθρα έχουν δημοσιευθεί στα «Χρονικά», στα τεύχη 25 / σελίδα 12 και 133/σελίδα 24).

Η επέτειος αυτή έδωσε την ευκαιρία να γίνουν στη Γαλλία, την εβδομάδα 12 - 18 Ιανουαρίου 1998, πολλές πνευματικές εκδηλώσεις (ομιλίες, σεμινάρια, εκθέσεις κ.λπ.). Παράλληλα εξεδόθησαν ή επανεκδόθηκαν πολλά βιβλία που αναφέρονται στην πο-

λύζροτη υπόθεση για την οποία ακόμα και σήμερα - εκατό χρόνια μετά - η Γαλλία αισθάνεται ευθύνη. Από τις εκδόσεις αυτές αναφέρουμε ενδεικτικά: • Michel Leymarie «La postérité de l' affaire Dreyfus», Presses Universitaires du Septentrion • Emile Zola, «Lettre à la jeunesse, Lettre à la

Σκίτσο της εποχής αναφερόμενο στη δημοσίευση του «Κατηγορώ» (J' Accuse) του Ζολά.

France», Stock • Philippe Oriol, « J' accuse! Emile Zola et l' affaire Dreyfus» (Librio) • Leon Blum, «Discours Politiques» (Imprimerie Nationale) • Michel Drouin, (συλλογι-

κή εργασία), «L' Affaire Dreyfus de A à z», «L' Affaire Dreyfus - Le procès Zola devant la cour d' assises de la Seine» (Stock), Philippe Oriol, «Carnets (1899 - 1907) d' Alfred Dreyfus» (Calmann - Lévy), Raniero Paulucci di Calboli, «Journal de l' Anneé 1898 - An coeur de l' affaire Dreyfus» (Stock) κ.ά. πολλές.

Επίσης ολόκληρος ο γαλλικός Τύπος έκανε πολυσέλιδα αφιερώματα, όπως το οκτασέλιδο της «Monde», στις 12 Ιανουαρίου, του «Magazine Littéraire» του Ιανουαρίου 1998 κ.ά.

Όπως φαίνεται απ' όλα αυτά η υπόθεση Dreyfus εξακολουθεί να κατέχει πρωτεύουσα θέση στον τομέα των ιδεολογικών ρευμάτων στη σύγχρονη Γαλλία σε συσχετισμό με τα προβλήματα της πολιτικής ηθικής που θέτει στους πολίτες, όπως αυτά αναπτύχθηκαν πριν από εκατό χρόνια με το άρθρο - καταγγελία του αντισημιτικού σκανδάλου από τον Έμιλ Ζολά.

Η κατάληξη

Διήγημα του κ. ΔΙΟΝΥΣΗ ΚΩΣΤΙΔΗ

Καθόμουν σ' ένα παραλιακό καφενείο της Θεσσαλονίκης αγναντεύοντας τη θάλασσα, όταν πήρε το μάτι μου έναν άνθρωπο σ' ένα τραπέζι λίγο πιο πέρα να με κοιτάζει με επιμονή. Το πρόσωπό του δε μου έλεγε τίποτε συγκεκριμένο, ή μάλλον κάτι μου θύμιζε, ακαθόριστο όμως και πολύ μακρινό.

- Δε με θυμάσαι; Είμαι ο Ζακ Κοέν.

Ο Ζακ Κοέν; Μα βέβαια. Είχα ένα Εβραίο συμμαθητή μ' αυτό το όνομα, πριν από χρόνια, σ' ένα γυμνάσιο της Θεσσαλονίκης.

- Χαίρομαι που γλύτωσες απ' τα νύχια του Χίτλερ, Ζακ, του είπα. Πού βρισκόσουν τότε; Στο Ισραήλ;

- Δεν πήγα ποτέ στο Ισραήλ, είπε ξερά ο Ζακ, χωρίς να πάψει να με κοιτάζει.

Φαινόταν κουρασμένος και ταλαιπωρημένος κι ίσως δεν τον ευχαριστούσε να μιλάει για τα χρόνια που πέρασαν. Κανείς δεν θέλει να θυμάται τις παλιές ταλαιπωρίες και τα βάσανά του, εκτός κι αν είναι μαζοχιστής. Είχα, όμως, την εντύπωση πως κάτι ήθελε να μάθει από μένα, κάτι που τον απασχολούσε, αλλιώς δεν θα μου έδινε ίσως και γνωριμία.

- Βλέπεις κανέναν απ' τους παλιούς συμμαθητές μας; ρώτησε.

- Όχι πολλούς. Άλλοι έφυγαν απ' τη Θεσσαλονίκη, άλλοι χάθηκαν και κανείς δεν ξέρει τι απόγιναν κι άλλοι πέθαναν. Μερικοί τριγυρίζουν ακόμη εδώ, τους βλέπω καμιά φορά.

- Τον δικό μας τον Κούνιο, τον βλέπεις;

- Είναι δικηγόρος της Κοινότητάς σας, του είπα, δεν το ξέρεις; Προχθές ήρθε στο γραφείο μου για δουλειές. Πάντοτε είναι βιαστικός, δεν έχει και πολύ κέφι για κουβέντα...

Το πρόσωπό του σκινθρώπιασε, στη ματιά του σπίθισε πίκρα κι αποθάρρυνση.

- Ξέρεις, μου λέει. Αυτοί και πρώτος ο Κούνιο μ' έχουν ξεγράψει. Και ξέρεις γιατί; Εκεί στο Άουσβιτς ο τομεάρχης μας ο Ντιμάγερ μου είχε δώσει μια φορά δυο χάπια για να πέσει ένας πυρετός που με έλειωνε. Αυτό δεν το συγχώρησα ποτέ. Στο Άουσβιτς, αν δεν μπορούσες ν' αναλάβεις απ' την αρρώστια, έπαιρνες το δρόμο για το κρεματόριο. Εγώ σώθηκα με τη συνδρομή ενός Γερμανού κι αυτό δεν μπορούν να το ξεχά-

σουν. Ο Ντιμάγερ, όμως, με βοήθησε γιατί τον έβγαζε δουλειά κι όχι γιατί με συμπαθούσε...

Σώπασε για λίγο και με ξανακοίταξε καλά - καλά.

- Ο Κούνιο ανάφερε ποτέ το όνομά μου; ρώτησε.

- Μια - δυο φορές μιλήσαμε για θέματα που δεν είχαν σχέση με τη δουλειά του. Δεν είπε τίποτα για σένα.

- Αυτοί τα έχουν όλα στα χέρια τους κι εγώ ψευτοζώ με κανένα μεροκάματο εδώ κι εκεί. Όλοι ενισχύθηκαν απ' τους πόρους της Κοινότητας, εκτός από μένα...

Τον λυπήθηκα. Είπα να πάμε να τον κάνω το τραπέζι. Δε δέχτηκε. Ύστερα από λίγο με χαιρέτησε κι έφυγε.

Δεν ξαναείδα τον Ζακ Κοέν από 'κείνη τη μέρα. Ένα πρωί ξανάρθε στο γραφείο μου ο Χαΐμ Κούνιο, για μια υπόθεση της Ισραηλιτικής Κοινότητας. Με ειδικό νόμο η Κοινότητα αυτή είχε κληρονομήσει όλα τα ακίνητα των Εβραίων της Θεσσαλονίκης που δε βρέθηκαν ζωντανοί μετά τον πόλεμο. Για πολλά απ' αυτά τα ακίνητα είχαν δημιουργηθεί διαφορές και αμφισβητήσεις σχετικά με την κυριότητά τους. Αφού είπαμε ότι είχαμε να πούμε για τα νομικά ζητήματα που τον απασχολούσαν, θυμήθηκα τον Ζακ Κοέν και ρώτησα τον Κούνιο αν τον είχε δει τώρα τελευταία.

Ο Κούνιο ξαφνιάστηκε.

- Όχι, είπε και απότομα γύρισε το κεφάλι του αλλού.

Πρόφτασα όμως να διακρίνω στο βλέμμα του μια υποψία και μια αδημονία που δεν μπορούσε, εκείνη τη στιγμή, να δικαιολογηθεί.

- Ήταν ένας απ' τους χειρότερους Εβραίους του Άουσβιτς, συνέχισε ύστερα από κάποιο διασταγμό. Όχι μόνο δέχτηκε τη πρόταση του τομεάρχη των Ες - Ες ν' αναλάβει αρχιεργάτης, αλλά φέρθηκε και πολύ σκληρά στους Εβραίους, πολύ σκληρότερα απ' ό,τι οι ίδιοι οι Γερμανοί. Δε σκότωσε κανένα με τα χέρια του, αλλά τους εξόντωνε σιγά - σιγά αναγκάζοντάς τους να εργάζονται εξαντλητικά κι ενώ ήταν μισοπεθαμένοι απ' την πείνα. Συνεχώς κοιτάζε στα μάτια του τομεάρχη για να μπορεί να προλαβαίνει τις επιθυμίες του, σι βάρος των συμπατριωτών μας...

Ήταν φανερό πως ο Ζακ Κοέν είχε παλαίψει με νύχια και με δόντια να σώσει τη ζωή του, κερδίζοντας τη σωτηρία του απ' τη δυστυχία των άλλων. Γι' αυτούς τε

αποτέλεσμα μπορεί να ήταν το ίδιο και χωρίς τη δική του μεσολάβηση. Όσοι όμως έζησαν και ήξεραν τη συμπεριφορά του, δεν ήταν δυνατό να τον ξεχάσουν. Έτσι είναι. Η μεγάλη περιπέτεια της ζωής, οι περιστάσεις, επηρεάζουν τα αισθήματα και τις διαθέσεις των ανθρώπων, όπως κι οι αδυναμίες κι η ψυχική τους ιδιοσυσστασία. Κι αυτοί που αντιστέκονται στις ίδιες τις παρορμήσεις τους και θυσιάζονται είναι οι ήρωες, που τις περισσότερες φορές είναι οι λίγοι, αλλά καμιά φορά είναι οι πιο πολλοί. Ο Ζακ δεν ήταν ήρωας, ήταν ένα ανθρώπακι που νοιαζόταν μόνο για τον εαυτό του...

Ένα ζεστό αιγυπτιακό απόγευμα βάδιζα αμέριμνος στην παραλία έτσι άσκοπα, για λίγο δροσερό θαλασσινό αέρα. Κάποια στιγμή είδα πολύ κόσμο μαζεμένο κι άκουσα να συζητούν για ένα πτώμα που ξέβρασε η θάλασσα εκεί κοντά. Δεν ήταν η πρώτη φορά που συνέβαινε αυτό. Αυτή την παραλία διάλεγαν οι απελπισμένοι για να γλυτώνουν απ' τα βάσανά τους. Την άλλη μέρα διάβασα στην εφημερίδα πως η αστυνομία δεν μπόρεσε να εξακριβώσει την ταυτότητα του πνιγμένου που ήταν σε κατάσταση προχωρημένης αποσύνθεσης, γιατί είχε μείνει στη θάλασσα πάνω από δέκα μέρες. Πίστευε όμως πως ήταν Εβραίος ή Άραβας επειδή είχε υποστεί περιτομή. Ξαφνικά πήγε το μυαλό μου στον Κοέν και αισθάνθηκα συντριβή. Πραγματικά, ύστερα από λίγες μέρες διαπιστώθηκε πως ήταν αυτός. Είχε, λοιπόν, διαλέξει το θάνατο, βαρύνει χτυπημένος από παλιές τύψεις κι από τωρινούς κατατρεγμούς. Ήταν πολύ φτωχός, έμενε σ' ένα ερειπωμένο παλιόσπιτο, μαζί με άλλους απόκληρους, πληρώνοντας δύο κατοστάρια τη βραδιά. Δεν είχε σταθερή δουλειά, ό,τι κέρδιζε του έφτανε μόνο για ένα γεύμα την ημέρα και για το καθημερινό ενοίκιο του κρεβατιού του. Στο τέλος δεν άντεξε κι ακολούθησε το δρόμο που του επέβαλε ο φοβερός Θεός των Εβραίων που δεν γνωρίζει έλεος και συχώρεση. Το νόμο της ανταπόδοσης εφάρμοσε τελικά ο ίδιος στον εαυτό του, παίρνοντας μαζί την πίκρα της ζωής και τη μάταιη προσμονή μιας ξαστεριάς που δεν ερχόταν...

[Από τη συλλογή διηγημάτων του «Ανδρής Γη»]

Η ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ άρχισε το 1976 και τελικά καρποφόρησε: το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος απόκτησε το νέο ιδιόκτητο κτίριό του στην οδό Νίκης 39. Το Μουσείο Διοικείται από 9μελές Διοικητικό Συμβούλιο, πρόεδρος του οποίου είναι ο κ. Σαμ Μπερνονμπή. Το Εβραϊκό Μουσείο, ιστορικό και λαογραφικό, θεωρείται

ως το τρίτο μεταξύ των Εβραϊκών Μουσείων της Ευρώπης, με κριτήριο την ποικιλία και την πληθώρα των εκθεμάτων, καθώς διαθέτει περισσότερα από 7.000 αντικείμενα, θρησκευτικά ή καθημερινής χρήσης. Όλα, φυσικά, αυτά σχετίζονται με τις εβραϊκές κοινότητες που άνθισαν στην Ελλάδα πριν από το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, και που έφταναν τις είκοσι οχτώ.

Ο σκοπός του Μουσείου είναι ακριβώς να τονίσει τη συνύπαρξη των Ελλήνων Εβραίων με τους Χριστιανούς Έλληνες σε μια πορεία παράλληλα που έχει αφήσει έντονα τα σημάδια της στην ιστορία του πολιτισμού. Αυτά ακριβώς τα κατάλοιπα, τα «ίχνη» της εβραϊκής παρουσίας στην Ελλάδα, έχουν συγκεντρωθεί και εκτίθενται στο Μουσείο, σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ποικιλία.

Αυτό όμως το οποίο είναι ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι η οργάνωση του υλικού στους χώρους του μουσείου,

Αριστερά: Η πρόσοψη του νέου ιδιόκτητου κτιρίου του Εβραϊκού Μουσείου

Κάτω: Βιτρίνα στην οποία εκτίθενται συναγωγή αντικείμενα

καθώς επίσης και ο τρόπος με τον οποίο θα δίνονται οι επεξηγήσεις στους επισκέπτες. Το υλικό, καταμελημένο σε θεματικές ενότητες, παρουσιάζεται σε εννέα επίπεδα, διαμορφωμένα γύρω

Νέο «σπίτι» για το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος

από ένα οκταγωνικό εσωτερικό αίθριο. Έτσι, στα διάφορα ευρύχωρα πλατύσκαλα εκτίθεται το υλικό, ενώ ο φωτισμός του κτιρίου επιτυγχάνεται μέσω μιας γυάλινης οροφής που στεγάζει το αίθριο, και που επιτρέπει την εισροή του φυσικού φωτός.

Στο ισόγειο, τώρα, παρουσιάζεται αναστηλωμένο το εσωτερικό της παλιάς Ρωμανιώτικης Συναγωγής της Ισραηλιτικής Κοινότητας των Πατρών, ενώ διάφορα άλλα θρησκευτικά αντικείμενα συναγωγικής χρήσης συμπληρώνουν την εικόνα. Στο 1ο επίπεδο περιγράφεται ο κύκλος του εβραϊκού εορτολογίου, έτσι όπως αυτό περιγράφεται γύρω από το εβραϊκό Σάββατο, την ημέρα της εβδομάδας που είναι αφιερωμένη στο Θεό. Καθώς ο επισκέπτης ανεβαίνει ψηλότερα και στα άλλα επίπεδα, μπορεί να δει ιστορικά ντοκουμέντα, επιγραφές και βιβλία για την παρουσία των Εβραίων στην Ελλάδα, ένα αφιέρωμα στο Ολοκαύτωμα (περιλαμβάνει ακόμα και προσωπικά αντικείμενα χαμένων

προσώπων), διάφορα παραδοσιακά ενδύματα των τελευταίων δύο αιώνων συννοδευόμενα από κοσμήματα, ενώ παρουσιάζεται και ευρεία ποικιλία από παραδοσιακά είδη καθημερινής οικιακής και θρησκευτικής χρήσης. Παράλληλα, υπάρχουν στα διάφορα επίπεδα και χώροι διαμορφωμένοι για προβολές και εκπαιδευτικά προγράμματα, βιβλιοθήκη και σπουδαστήριο, χώροι αφιερωμένοι σε περιοδικές εκθέσεις. Όσο για την ενημέρωση των επισκεπτών γίνεται τόσο με δίσλωσσες πινακίδες αναρτημένες στους τοίχους όσο και με σύντομα φυλλάδια, τα οποία περιλαμβάνουν πιο ειδικές πληροφορίες για όσους τις επιθυμούν. Παράλληλα βρίσκεται σε εξέλιξη και η πληροφόρηση του κοινού μέσω υπολογιστών.

Το νέο Εβραϊκό Μουσείο θα αποτελέσει ίσως υπόδειγμα οργάνωσης και εκπαιδευτικής λειτουργίας σε συνδυασμό με ελκυστική παρουσίαση του υλικού και για τα άλλα ελληνικά μουσεία.

Λήδα Λιζέλου,
Οικονομικός
Τεχνότρομος, 12.3.98

Η τελετή των εγκαινίων

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος έγιναν στις 10 Μαρτίου 1998 με την παρουσία των υπουργών Πολιτισμού κ. Ευ. Βενιζέλου και Παιδείας κ. Γεώ. Αρσένη, οι οποίοι και απηθύναν προσφωνήσεις. Την ίδρυση του νέου Μουσείου χαίρετisan επίσης με ομιλίες τους ο πρόεδρος του Μουσείου κ. Σαμ Μπερνονμπή, ο δήμαρχος Αθηναίων κ. Δημ. Αβραμόπουλος, ο πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. Μ. Κωνσταντίνης, ο πρόεδρος του Συλλόγου Φίλων του Μουσείου κ. Μ. Μάτσας ο οποίος ανέγνωσε μήνυμα του τ. υπουργού Πολιτισμού κ. Θ. Μικρούτσικου, ο πρόεδρος κ. Αλ. Φίλων ο οποίος ανέγνωσε το μήνυμα του υπουργού Εξωτερικών κ. Θ. Παγκαλίου, ο πρόεδρος της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Σεφαραδιτών κ. Α. Λεβή και ο συγγραφέας κ. Νίκος Δημιον. Διαβάστηκε επίσης το μήνυμα του υπουργού Παιδείας και Πολιτισμού του Ισραήλ κ. Ιταχάκ Λεβή.

Στα εγκαίνια παρέστησαν οι βουλευτές κ.κ. Μ. Έβερετ, Ε. Ζαφειρόπουλος, Γ. Καψής, Β. Κοντομαννόπουλος, Γ.Α. Μαργάκης, Στ.

Μάνος, Κ. Παπουλιάς, Φ. Πάλλη - Πετρουλά, Α. Ψαρουδά - Μπενάκη, καθώς επίσης ο πρέσβης του Ισραήλ στην Ελλάδα κ. Ρ. Κούριελ, ο τ. πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών κ. Κ. Δεσποτόπουλος, ο πρόεδρος του Ωνασίου κ. Στ. Παπαδημητρίου, ο διευθυντής του Μουσείου Μπενάκη κ. Αγγ. Δεληβοριάς, η διευθύντρια του Κέντρου Εβραϊκής Τέχνης του Εβραϊκού Πανεπιστημίου της Ιερουσαλήμ κα Ρουθ Τζακομπι, ο πρόεδρος της Τράπεζας Πίστωσης κ. Γ. Κωστόπουλος, ο κ. Μ. Κυριακού πρόεδρος του Αντένα, η κα Φωτ. Κωνσταντοπούλου εφενήτρια του υπουργείου Εξωτερικών κ.ά.

Μιλώντας στα εγκαίνια, ο πρόεδρος του Εβραϊκού Μουσείου Ελλάδος κ. **Σαμ Μπερνονμπή** είπε χαρακτηριστικά: «... Θυμάμαι όταν μαζί με πέντε φίλους ξεκινήσαμε προ 20 ετών μια προσπάθεια που εθεωρείτο μια μη πραγματοποιήσιμη οντοπία για ανόριμους ρομαντικούς. Κι όμως, σήμερα γιορτάζουμε με σας όλους ένα σταθμό στην ιστορία δύο λαών που τόσο πρόσφεραν πολιτιστικά στην ανθρωπότητα. Γιορτάζουμε 2.300 χρόνια παρουσίας Εβραίων

στην Ελλάδα. Γιορτάζουμε τις μοναδικές σχέσεις μεταξύ Ελλήνων Χριστιανών και Ελλήνων Εβραίων... Το Εβραϊκό Μουσείο έρχεται να τονίσει με ιστορικά στοιχεία τη μοναδική αυτή σχέση...».

Ο πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλίου Ελλάδος κ. **Μωυσής Κωνσταντίνης** στην προσφώνησή του τόνισε μεταξύ άλλων: «... Αμέσως μετά τη λήληπα του Πολέμου και της Κατοχής, η ανασύ- νταξη της μακρόχρονης παρουσίας των Εβραίων στην Ελλάδα δεν μπο- ρούσε να είναι ο πρώτος στόχος του Κεντρικού Ισραηλιτικού Συμβουλί- ου Ελλάδος. Η μέριμνα αυτή ακολούθησε, αφού το πρωταρχικό πρόβλη- μα ήταν να στηριχθούν σωματικά και ψυχικά οι ομόθρησκοι που επέ- στρεψαν από τα στρατό- πεδα και δεν έβρισκαν τις οικογένειες, τα σπί- τια, τα υπάρχοντα, τους γνωστούς τους. Οι άν- θρωποι αυτοί έπρεπε να αρχίσουν να ζουν και να δημιουργούν από την αρχή αφού επούλωναν - όσο ήταν δυνατόν - τα βαθιά τραύματά τους.

Όταν - πριν από πολλά χρόνια - αρχίσαμε να συγκεντρώνουμε τα στοιχεία για την εβραϊκή παρουσία στην Ελλάδα βρεθήκαμε σε απόγνωση: οι Συναγωγές είχαν καταστραφεί, τα νεκροταφεία εγκαταλειφθεί ή κα-

ταπατηθεί, τα αρχαία των κοινοτήτων λεηλατηθεί. Οι Γερμανοί κατακτητές στο πέραςμά τους, εκτός από την εξολόθρευση του εβραϊκού ελληνικού πληθυσμού, είχαν συστηματικά καταστρέψει και κάθε στοιχείο ιστορικό ή πολιτιστικό που αναφερόταν στην εβραϊκή παρουσία και ιστορία στον τόπο αυτό. Ελάχιστα στοιχεία είχαν διασωθεί κι αυτά βρισκόνταν σκόρπια εδώ κι εκεί, αλλά οι μάρτυρες και το ενδιαφέρον των Χριστιανών αδελφών μας σε διάφορες περιοχές της χώρας ήταν εκείνες που κυρίως βοήθησαν στο να ανεύρουμε τα απομεινάρια της εβραϊκής παρουσίας. Μιας παρουσίας κατανόησης και αγάπης με τους συμπολίτες τους.

Το Εβραϊκό Μουσείο Ελλάδος καλείται μέσα στα πλαίσια της αποστολής του να συμβάλει κι αυτό αφ' ενός μεν στην ανάπτυξη ισχυρής ιστορικής συνείδησης, αφ' ετέρου δε στη διαχρονική προσπάθεια του Ελληνικού Εβραϊσμού να οδοιπορεί και να πορεύεται μέσα στην ιστορία του τόπου, μια προσπάθεια που χαρακτηρίζεται από την αδιάσπαστη αλυσίδα των πολιτισμικών επιτευγμάτων και των αγώνων που αποδεικνύουν τη διαρκή παρουσία του εβραϊκού στοιχείου στο χώρο αυτόν πάνω από 2.500 χρόνια».

Τελετή έναρξης εκδ

ΧΘΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΝΤΑΥΘΑ ΕΒΡΑΪΚΗΝ ΣΥΝΑΓΩΓΗΝ ΤΟΥ
ΝΕΟΥ ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΥ ΚΡΑΤΟΣ

Η 50ή επέτειος από την ίδρυση του κράτους του Ισραήλ τιμήθηκε, στις 6.4.98, στο Μέγαρο της Παλαιάς Βουλής, σε σεμνή τελετή που χρηματοδότησε την επίσημη έναρξη των εκδηλώσεων στην Ελλάδα για το Ιωβηλαίο έτος. Κύριος ομιλητής ήταν ο κ. Ιωάννης Πεσμαζόγλου, τ. Πρόεδρος της Ακαδημίας Αθηνών, ενώ προσφώνησαν ο πρόεδρος του Κεντρικού Ισραηλτικού Συμβουλίου Ελλάδος και της Οργανωτικής Επιτροπής κ. Μ. Κωνσταντίνης, ο πρόεδρος της αξιωματικής αντιπολίτευ-

λώσεων για την 50ή επέτειο του Ισραήλ

η μεγαλοπρεπής δοξολογία επί τη ανακηρύξει του
υ 'Ισραήλ' εις την Παλαιστίνη.

Από την εφημερίδα «Έθνος», της 17ης Μαΐου 1948.

σης κ. Κων. Καραμανλής, οι υπουργοί Εξωτερικών και Πολιτισμού κ.κ. Θ. Πάγκαλος και Ευ. Βενιζέλος, ο τ. πρωθυπουργός κ. Κων. Μητσοτάκης και ο πρόεδρος του Ισραήλ στην Ελλάδα κ. Ran Curiel. Επίσης, στην τελετή παρέστησαν ο Πρόεδρος της Βουλής κ. Απ. Κακλαμάνης, ο πρόεδρος του «Συνασπισμού» κ. Ν. Κωνσταντόπουλος, εκπρόσωποι της Εκκλησίας, καθώς και πολλοί βουλευτές και πρεσβευτές άλλων χωρών.

Στην ομιλία του ο πρόεδρος της Οργανωτικής Επιτροπής Εορτασμού κ. Μ. Κωνσταντίνης μίλησε για τα ιστορικά στοιχεία που συνδέουν την ανά τους αιώνες πορεία της Ελλάδος και του Ισραήλ. Ο κ. Κων. Καραμανλής αναφέρθηκε στο ευρύ πεδίο ανά-

πτυξης των σχέσεων Ελλάδος - Ισραήλ τα τελευταία χρόνια, ενώ ο κ. Κων. Μητσοτάκης σημείωσε ότι σήμερα οι σχέσεις των δύο χωρών βρίσκονται σε καλό επίπεδο και μπορούν να βελτιωθούν.

Από την πλευρά της κυβέρνησης, ο υπουργός Εξωτερικών κ. Θ. Πάγκαλος επεσήμανε την ανάγκη να ολοκληρωθεί η ειρηνευτική διαδικασία στη Μέση Ανατολή, ενώ ο υπουργός Πολιτισμού κ. Ευ. Βενιζέλος τόνισε τη σημασία του πολιτισμού και των πολιτιστικών ανταλλαγών ως λίκνο που συνδέουν την Ελλάδα, το Ισραήλ και τις χώρες της Μεσογείου. Ο πρόεδρος του Ισραήλ κ. Ran Curiel ευχαρίστησε τους εκπροσώπους της Ελληνικής Πολιτείας για την παρουσία τους και αναφέρθηκε στα επιτεύγματα του Ισραήλ σε 50 χρόνια, σημειώνοντας, όμως, ότι προωθώντας την ειρήνη, το Ισραήλ πρέπει ταυτόχρονα να εγγυηθεί την ασφάλειά του. Τέλος, στην κοινή ομιλία της εκδήλωσης, ο κ. Ιωάννης Πεσμαζόγλου σημείωσε ότι η επέτειος των 50 χρόνων του Ισραήλ αποτελεί σταθμό για την ασφάλεια και προκοπή του και για την προσφορά του λαού του στον πολιτισμό της ανθρωπότητας.

Μηνύματα για την Επέτειο απηύθυναν ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας κ. Κων. Στεφανόπουλος και ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ κ. Μπενιαμίν Νετανιάχου. Ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας εξέφρασε θερμά συγχαρητήρια στον ισραηλινό λαό, τονίζοντας, όμως, ότι μετά τη θεμελίωση του Ισραηλινού Κράτους απομένει η ολοκλήρωση της ειρηνευτικής διαδικασίας στη Μέση Ανατολή. Από την πλευρά του, ο Πρωθυπουργός του Ισραήλ αναφέρθηκε στους ιστορικούς δεσμούς Ελλάδος και Ισραήλ σημειώνοντας ότι αποτελούν τη βάση για την περαιτέρω σύσφιξη των σχέσεων μεταξύ των δύο χωρών. Ο κ. Νετανιάχου στο μήνυμά του δεν παρέλειψε επίσης να τονίσει τη βοήθεια που προσέφεραν οι Έλληνες Χριστιανοί στους Εβραίους συμπολίτες τους κατά τη Ναζιστική Κατοχή.

Χριστιανισμός

και Αντισημιτισμός

Ο κ. Ν. Κοτσαμάνης - Πάτρα
μας γράφει ότι:

«Ο τέως Γάλλος Επίσκοπος της Μασσαλίας και τώρα μέλος της Καθολικής Curia, Σεβ. Roger Etchegaray, στο βιβλίο του «Ιησούς, ο πραγματικός Άνθρωπος και ο πραγματικός Θεός», (Jésus, vrai Homme et vrai Dieu), γράφει ότι: «όσο καιρό ο Ιουδαϊσμός θα βρισχεται εκτός της χριστιανικής ιστορίας της Σωτηρίας, κάθε Χριστιανός κινδυνεύει να μεταβληθεί σε αντισημίτη».

«Το τρένο

του θανάτου»

Ο κ. Arie Koretz - Tel Aviv
μας γράφει τα παρακάτω, σε απάντηση δημοσίευσής μας:

«Αναφέρομαι στο άρθρο του κ. Π. Κουπαράνη "Το τρένο του θανάτου" που δημοσιεύσατε τελευταία (Χρονικά - φύλλο 151) και θέλω να παρατηρήσω σχετικά με το "ηλεκγράφημα ευγνωμοσύνης" που στάλθηκε από τους επιζήσαντες προς τον Στάλιν, το οποίο ήταν υπογεγραμμένο μεταξύ των άλλων και από τον μακαρίτη τον πατέρα μου, σαν αντιπρόσωπο της ελληνικής ομάδας.

Όπως ήδη έγραφα στις 25.6.95 στον κ. Κουπαράνη, το τηλεγράφημα προς τον Στάλιν στάλθηκε στις 12.5.1945 και όχι στις 23.4.45, ημέρα της απελευθέρωσής μας. Στις 23.4.45 κανένας από τους επιζώντες δεν ήταν σε θέση και κατάσταση να σκεφθεί για μια "απόδειξη ευγνωμοσύ-

νης".

Επισυνάπτω φωτοαντίγραφο του γραμματος προς τον Στάλιν. Το γράμμα είναι στα γερμανικά και δεν ξέρω αν το πρωτότυπο γραφτηκε στη γερμανική. Το κείμενο αυτό είναι παρμένο από το βιβλίο του Shlomo Samson, «I beleived I would speak», σελίδα 409. Το βιβλίο αυτό βγήκε στα εβραϊκά και στα γερμανικά από τον εκδοτικό οίκο Ρεουβέν Μας, Ιερουσαλήμ.

Και μία παρατήρηση. Η τελετή στο γερμανικό χωριό Troebitz στις 27.4.95 δεν ήταν μόνο επ' ευκαιρία της διάσωσής μας. Στην τελετή αυτή έγινε και η αποκαλύψη αναμνηστικού μνημείου στο οποίο είναι χαραγμένα (στα εβραϊκά και στα αγγλικά) τα ονόματα των 520 τότε γνωστών θυμάτων του "Τρένου του θανάτου". Σας επισυνάπτω φωτογραφία του αναμνηστικού μνημείου.

Στις 30.4.97 έλαβε χώρα και στην Ιερουσαλήμ, Yad Vashem, αποκαλύψη αναμνηστικού μνημείου των θυμάτων του τρένου, με 560 ονόματα αυτή την φορά, (μόνο στα εβραϊκά). Επισυνάπτω ευχτήριο που στείλαμε σε όλα τα μέλη του συνδέσμου μας με ευκαιρία το νέο έτος, στο οποίο υπάρχει και φωτογραφία του μνημείου του Yad Vashem με όλα τα μέχρι σήμερα γνωστά σε μας ονόματα των θυμάτων του τρένου.

Σας γράφω όλα αυτά σε περίπτωση που νομίσετε κατάλληλα μια σχετική αναφορά από την πλευρά σας για την "Ιστορική αλήθεια".

Βιβλίο

MICHAEL MATSAS:

The Illusion of Safety.

Η ιστορία των Ελλήνων Εβραίων κατά την διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου (Pella Publishing Company, Inc, New York, 1997). Στα αγγλικά.

Το Ολοκαύτωμα των Ελλήνων Εβραίων κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είναι σχεδόν άγνωστο, ενώ η συμμετοχή των Εβραίων στην Ελληνική Αντίσταση αγνοείται πλήρως.

Ο Μιχ. Μάτσας γεμίζει το κενό με μια σειρά μοναδικών αναμνησέων τις οποίες μάζεψε σε διάστημα 30 ετών. Σε τρεις διαφορετικές εκδόσεις παρουσιάζει τις προσωπικές, νεανικές του εμπειρίες στα βουνά, τα κατορθώματα των Εβραίων ανταρτών που υπηρετούσαν στον ΕΛΑΣ και την φρικτή μοίρα των Ελλήνων Εβραίων που στάλθηκαν στα στρατόπεδα συγκέντρωσης της Πολωνίας.

Ο συγγραφέας γεννήθηκε στα Ιωάννινα σε μια μεγάλη οικογένεια η οποία ζούσε σε πόλεις και χωριά στην ευρύτερη περιοχή της Δυτικής Ελλάδος. Ο Μιχ. Μάτσας έγραψε επικηδείους για τους συγγενείς του αλλά και τους ομοθρήσκους του, οι οποίοι δολοφονήθηκαν από τους Γερμανούς ή έπεσαν θύματα πολεμώντας για την ελληνική πατρίδα.

Ο συγγραφέας έχει συλλέξει αρκετές ιστορίες οι οποίες ήταν γραμμένες στα Γαλλικά και στα Ελληνικά και στις οποίες πρόσθεσε υλικό από διάσπαρτες εκδόσεις, όπως επίσης και από ντοκουμέντα που παρουσιάζουν την αμέλεια των Συμμάχων για την κατάσταση των Ελλήνων Εβραίων κατά την περίοδο της Γερμανικής Κατοχής. Επίσης περιλαμβάνει ιστορίες Ελλήνων Εβραίων που ζούσαν στην Αλβανία κατά την διάρκεια του πολέμου και πρόσφατα τους επιτράπηκε να μεταναστεύσουν.

(Ο Μιχ. Μάτσας τελείωσε το Λύκειο και το Πανεπιστήμιο στην Ελλάδα και υπηρετήσε τρία χρόνια τον Ελληνικό Στρατό. Η τελευταία του θέση στον Στρατό ήταν διευθυντής του οδοντιατρικού γραφείου της Στρατιωτικής Ακαδημίας Αθηνών).

ΒΑΣΙΛΗ ΑΝΘΗ:

Ένα ταξίδι - Μια ζωή

(Τρίτη έκδοση, 1997).

Το βιβλίο, το οποίο προλογίζει ο Λεωνίδας Κύρκος, αναφέρεται στην εθνική αντίσταση του ΕΑΜ, στην Κέρκυρα. Ο Βασ. Άνθης - παλαίμαχος αγωνιστής με συμμετοχή σε παλαιούς και πρόσφατους αγώνες - μέσα από τις προσωπικές του αναμνήσεις δίνει σημαντικά ιστορικά στοιχεία για την περίοδο της διπλής, Ιταλογερμανικής Κατοχής. Η τρίτη έκδοση του ντοκουμενταρισμένου αφηγήματός του συμπληρώνεται με μια προσωπική του κατάθεση για την τύχη των Εβραίων της Κέρκυρας.

ΘΟΔΩΡΟΥ ΚΑΡΖΗ:

Η παιδεία

στην αρχαιότητα

(Εκδόσεις Φυλιπότη, 1997)

Ποια ακριβώς είναι η σημασία της λέξης παιδεία; Η παιδεία και η εκπαίδευση αποτελούν έννοιες ταυτόσημες; Υπήρχε, ή όχι, εκπαίδευση και παιδεία πριν από την ανακάλυ-

ψη της γραφής. Τι εννοούσαν με τη λέξη παιδεία στην αρχαία Σπάρτη και τι στην αρχαία Αθήνα; Πώς αναλύεται ο όρος «ελληνορωμαϊκός πολιτισμός»; Ποια υπήρξε η επίδραση του χριστιανισμού στην ελληνική και την ευρωπαϊκή παιδεία;

Σ' αυτά τα ερωτήματα, και σε πολλά άλλα, επιχειρεί να δώσει απαντήσεις το νέο βιβλίο του Θόδωρου Καρζή: «Η παιδεία στην αρχαιότητα». Πρόκειται για μια παγκόσμια ιστορική επισκόπηση του διπύχνου εκπαιδευση - παιδεία, από την προϊστορική εποχή ως το τέλος της ρωμαϊκής περιόδου. Στο πρώτο μέρος εξετάζονται οι τρόποι της εκπαίδευσης των νέων στους προφορικούς πολιτισμούς, με παραδείγματα από διάφορα σημεία του πλανήτη, και με αποκορύφωμα την περίφημη σπαρτιατική εκπαίδευση, που δεν ήταν παρά μια «παιδεία αναλφάβητων»!

Το δεύτερο μέρος πραγματεύεται τη μεγάλη πολιτισμική επανάσταση της γραφής και τους πανάρχαιους πολιτισμούς που πρώτοι την αξιοποίησαν: σουμερικό, κινεζικό, αιγυπτιακό. Το τρίτο μέρος είναι αφιερωμένο στους θεωρούμενους παιδαγωγούς της Ευρώπης, τους Έλληνες, με την πρόωμη άνθηση της Ιωνίας - Αιολίας, που οδήγησε στο ανεπανάληπτο πολιτισμικό φαινόμενο της αθηναϊκής παιδείας. Στο τέταρτο μέρος περιγράφεται η εμφάνιση των άξεστων Ρωμαίων στο ιστορικό προσκήνιο, που αν και νικητές δέχτηκαν να πάρουν τα φώτα της παιδείας από τους ηττημένους δούλους τους Έλληνες, για να τα μεταλαμπαδεύσουν έπειτα, τόσο στη Δυτική Ευρώπη, όσο και στην Ανατολή, διαμέσου της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας.

ΜΑΡΚ ΧΙΛΛΕΛ:

«Ο οίκος του Εβραίου»

(Εκδόσεις «Ελληνικά Γράμματα», 1997)

Το Τελ Αβίβ, υπερσύγχρονη μητρόπολη, με πάνω από μισό εκατομμύριο κατοίκους σήμερα, στην αρχή δεν ήταν παρά ένα ταπεινό προάστιο, λίγα χιλιόμετρα έξω από την παλιά Γάζα. Έδωσε όμως την ευκαιρία στους ιδρυτές του να δραπέτευσουν από την πολυβόνη Γάζα, χωρίς να ξεμαρκώνουν από τον τόπο που τους εξασφάλισε τον επιούσιο.

Έτσι μια μέρα του Μάη του 1909, οι εμπευστές του σχεδίου - καμιά εξηνταριά οικογένειες, άλλες από τη Βόρεια Αφρική και άλλες αποτελούμενες από πρόσφυγες, που είχαν διαφύγει, από το 1882 και μετά, των πολυγρόμ της τσαρικής Ρωσίας - αποκάσιαν την ίδρυση του. Οι μετανάστες που αποβίβαστηκαν στην Παλαιστίνη, τότε που Εβραίοι και Άραβες ζούσαν ειρηνικά στην περιοχή, είχαν την τύχη να φιλοξενηθούν σε ένα παλιό καραβάν - σεράι, διαμορφωμένο από το 1821 σε πανδοχείο για τους Εβραίους προσκυνητές που επισκέπτονταν τους Άγιους Τόπους, με το όνομα Νταρ - Αλ - Γιαχούντ (Ο Οίκος του Εβραίου).

Με την άφιξη των πρώτων Ισραηλιτών, γύρω στα 1840, το πανδοχείο εξελίχθηκε σιγά σιγά σε κέντρο υποδοχής των μεταναστών. Εδώ, πίσω από τους παλιούς τοίχους του, γεννήθηκε η ιδέα της πρώτης και μεγαλύτερης εβραϊκής πόλης των μοντέρνων καιρών, της μόνης πόλης που οικοδομήθηκε από Εβραίους για Εβραίους.

Με τα ταλέντο και τη σοβαρότητα που τον διακρίνει, αλλά και με πολύ χιούμορ, ο Μαρκ Χιλλέλ περιγράφει τη μοίρα

των «Εβραίων της πόλης», στους οποίους χρωστά τη δημιουργία του το Τελ - Αβίβ. Αυτό το ντοκουμέντο, όπου το δράμα συνυπάρχει με την κωμωδία, αποτελεί, επίσης, μιαν αυθεντική σελίδα της Ιστορίας.

ΙΩΑΝΝΗ Γ. ΒΑΜΒΑΚΑ:

«Οι Δώδεκα Μικροί

Προφήτες»

(Εκδόσεις Παρασκήνιο, 1997).

Το δίτομο αυτό έργο περιέχει τα βιβλία των δώδεκα προφητών της Παλαιάς Διαθήκης, δηλαδή των Ωσηέ, Αμώς, Μιχαία, Ιωήλ, Οβδία, Ιωνά, Ναουμ, Αμβακούμ, Σοφονία, Αγγαίου, Ζαχαρία και Μαλαχία.

Η εργασία αυτή βασίστηκε πάνω στην περίφημη μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο') στην Αλεξάνδρεια. Περιλαμβάνει τα αρχαία κείμενα σε κριτική μορφή, μετάφραση κατά λέξη και ερμηνεία.

Μέσα από τους λόγους των προφητών του Ισραήλ εμφανίζεται το πρόσωπο του Ιησού Χριστού, ως αμνού του Θεού στην πρώτη έλευση και ως βασιλιά του Ισραήλ στην δεύτερη ενδοχή έλευσής του.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Γ. ΒΑΜΒΑΚΑ:

«Αγιογραφικά Κείμενα».

(Εκδόσεις Παρασκήνιο, 1997).

Το μικρό αυτό βιβλίο περιλαμβάνει δέκα εδάφια από την Αγία Γραφή (Γένεσις α' 1, Ησαΐας θ' 6, Θρήνοι Ιερεμίου γ' 53, Λουκάς β' 14, Ιωάννης ιζ' 22, Πράξεις ιγ' 23 - 25, Ρωμαίους α' 22 - 23, Φιλιππησίους β' 5 - 8, Φιλιππησίους δ' 7, Ιωάννου ε' 6 - 8). Υπάρχει κριτικό κείμενο στα αρχαία ελληνικά, μετάφραση και ερμηνεία διεξοδική. Τα χωρία της Παλαιάς Διαθήκης είναι από τη μετάφραση των Εβδομήκοντα (Ο').

Λάβαμε επίσης:

✱ ΙΩΣΗΦ ΒΕΝΤΟΥΡΑ: **Υγρός Κνέλος** - Ποιήματα (Εκδόσεις Γαβριηλίδης, 1997).

✱ ΔΗΜΗΤΡΗ ΧΑΛΑΤΣΑ: **Υπερβολές** (Ερωτικός - Ποιητική Σύνθεση), (Αθήνα 1996) και **Σίδερα** (Κατοχικά - Μετακατοχικά), (Αθήνα 1997).

✱ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΑΥΡΙΔΟΥ: **Ωδή στη μάνα - γνμοί και εγκωμια**, (Θεσσαλονίκη, 1995). Μεταφέρουμε τους παρκατω στίχους της:

«Μάνα Εβραία / Η Ιστορία μανή κηλίδα / Φόρεσε για σε / Μεσ στην ψνχη μύλας / Πονώ σε μάνα / Μην κλαις τη σαρκά τη δική σου / Ω! Και πώς νάταν του παιδιού σου / Να έσωζες απ' την καταρά / Τον Ναζι...».

✱ ΓΙΩΡΓΗ ΧΑΛΑΤΣΑ: **Στην γ-μοί** - Διηγήματα (Αθήνα 1998)

✱ ΔΗΜ. ΩΡΟΛΟΓΑ - ΚΥΔΩΝΙΑΤΗ: **Ημέρα οργης** - Ιστορικό διήγημα (Εκδόσεις «Διδυμοί», 1998).

✱ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΑΘ. ΤΟΥΡΠΑΙΔΗ: Στίχα από αναμύτα του με τίτλο **Ενέκτα Κείμενα και Συμμεκτα Παραφνέλια** αναφερόμενα σε γνωμικά, ιστορικά, λογοτεχνικά και φιλοσοφικά θέματα. Επίσης μελέτες των με τίτλο **Ο Ορατός και η Μαχη των Φιλίππων, Το πρόβλημα της μιμησως της «Αντιόπης»** του Ευριπίδου από τον Πακωνβιον κ.α.

✱ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ για το 1998 της Εταιρείας Image με πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία για τη Θεσσαλονίκη και την εκεί ιστορική παρουσία των Εβραίων.

✱ ΠΑΝ. ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ: **Διακόσια χρόνια από τη γννηση του εθνικού ποιητή Δ. Σολωμού** - Μελέτημα (Αθήνα 1998).

Το πρόβλημα της αναγραφής του θρησκευάματος στις ταυτότητες

Συνέχεια από τη σελ. 2

να της προσωπικότητας και δεν μπορεί ούτε το κράτος να τις προσβάλλει ούτε να απαιτήσει τη δημοσιοποίησή τους. Σε αντίθετη περίπτωση θα είχαμε προσβολή της ιδιωτικής ζωής του ανθρώπου, που προστατεύεται από τα άρθρα 2, 5 και 9 παρ. 1 του Συντάγματος¹.

Ο νόμος 1599/1986 (ΦΕΚ 75 Α'/11.6.1986), που επιγράφεται σχέσεις κράτους - πολίτη, καθιέρωση νέου τύπου δελτίου ταυτότητας κι άλλες διατάξεις, προέβλεψε την έκδοση νέου τύπου δελτίου ταυτότητας (ΕΚΑΜ), τα οποία θα ισχύουν ως δελτία ταυτότητας στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στο άρθρο 3 παρ. 1 του εν λόγω νόμου αναφέρεται ότι το θρήσκευμα θα αναγράφεται δινητικώς εφόσον ζητηθεί από τον ενδιαφερόμενο. Ο νόμος 1988/1991 (ΦΕΚ 189 Α/18.12.1991), που τροποποίησε τον προηγούμενο νόμο, επανέφερε την υποχρέωση της αναγραφής του θρησκευάματος στις ταυτότητες (άρθρο 2 παράγραφος 2) ερχόμενος σε αντίθεση με τη συνταγματικώς κατοχυρωμένη θρησκευτική ελευθερία.

Το άρθρο 9 παρ. 1 της Ευρωπαϊκής Σύμβασης της Ρώμης (4.11.1950) διά την προάσπισιν των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών ορίζει ότι παν πρόσωπον δικαιούται εις την ελευθερίαν σκέψεως, συνειδήσεως και θρησκείας, το δικαίωμα τούτο επάγεται την ελευθερίαν αλλαγής θρησκείας ή πεποιθήσεων... και της ασκήσεως των θρησκευτικών καθηκόντων και τελετουργιών. Το άρθρο 2 του Προσθέτου Πρωτοκόλλου των Παρισίων (20.3.1952) ορίζει ότι παν κράτος... θα σέβεται το δικαίωμα των γονέων όπως εξασφαλίσωσι την μόρφωσιν και εκπαίδευσιν ταύτης συμφώνως προς τας ιδίας αυτών θρησκευτικές και φιλοσοφικάς πεποιθήσεις. Τα δύο αυτά κοινοτικά νομοθετήματα κυρώθηκαν από την Ελλάδα με το Ν.Δ. 53/1974 και έχουν υπερνομοθετική ισχύ σύμφωνα με το άρθρο 28 παρ. 1 του Συντάγματος υπερισχύοντας και του Ν. 1988/1991².

Τα παραπάνω ισχύουν και για το άρθρο 18 παρ. 1 της Οικουμενικής Διακήρυξης των δικαιωμάτων και δεσμεύουν όλα τα κράτη - μέλη του ΟΗΕ. Το άρθρο αυτό ορίζει ότι κάθε άτομο έχει το δικαίωμα της ελευθερίας της σκέψης, της συνείδησης και της θρησκείας· στο δικαίωμα αυτό περιλαμβάνεται η ελευθερία για την αλλαγή της θρησκείας ή πεποιθήσεων, όπως και η ελευθερία να εκδηλώνει κανείς τη θρησκεία του ή τις

θρησκευτικές του πεποιθήσεις μόνος ή μαζί με άλλους, δημόσια ή ιδιωτικά, με τη διδασκαλία, την άσκηση, τη λατρεία και με την τέλεση θρησκευτικών τελετών³.

Επομένως το διεθνές δίκαιο αντιτίθεται στην υποχρεωτική αναγραφή του θρησκευάματος στις ταυτότητες, αλλά η προσφάτως κυρωθείσα συνθήκη του Σέγκεν από το Ελληνικό Κοινοβούλιο, που εισάγει το ηλεκτρονικό φακέλωμα δεν προστατεύει το άτομο διότι σύμφωνα με το βουλευτή του Συνασπισμού κ. Φώτη Κουβέλη⁴ αυτή η συνθήκη αναγνωρίζει το δικαίωμα επεξεργασίας στοιχείων του ατόμου από τις κρατικές και κοινοτικές υπηρεσίες, που αφορούν τις πολιτικές και θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, τη συμμετοχή του σε ένωση, σωματείο, πολιτικό κόμμα, την υγεία του, αλλά και την ερωτική του ζωή.

1. Σ. Τρωιάνου, *Παραδόσεις Εκκλησιαστικού Δικαίου*, Αθήνα - Κομοτηνή 1984, σελ. 52 - 54. Πρβλ. Δ. Δαγτόγλου, *Συνταγματικό Δίκαιο. Ατομικά Δικαιώματα*, Αθήνα - Κομοτηνή 1991, σελ. 310 - 311.
2. Γ. Κασσιμάτη - Ν. Μιχαλάκη - Α. Παντελή, *Κείμενα Συνταγματικού Δικαίου*, Αθήνα - Κομοτηνή 1991, σελ. 595 επ.
3. Ι. Μ. Κονιδάκη, *Η κολοβή θρησκευτική ελευθερία*, εφημερίδα *Το Βήμα*, Κυριακή 10.1.1993, σελ. Α12.
4. Αν. Μαρίνου, *Η θρησκευτική ελευθερία*, Αθήνα 1972, σελ. 91 επ. Πρβλ. μητροπολίτου Φιλίππων Προκοπίου, *Συστήματα σχέσεων Εκκλησίας και Πολιτείας*, Μορφάι του χωρισμού, Καβάλα 1987, σελ. 114 - 117.
5. Γ.Α. Πουλή, *Νομοθετικά Κείμενα Εκκλησιαστικού Δικαίου*, Θεσσαλονίκη 1985, σελ. 101 - 104. Πρβλ. Π. Δαγτόγλου, *ό.π.*, σελ. 310 - 311. Ι.Μ. Κονιδάκη, *ό.π.*, σελ. Α12, Γ. Κασσιμάτη - Ν. Μιχαλάκη - Α. Παντελή, *ό.π.*, σελ. 595 επ.
6. *Αυτόθι*.
7. Φώτη Κουβέλη, *Κίνδυνος για τα δικαιώματα και τις ελευθερίες του πολίτη*, εφημερίδα *ΑΥΓΗ* 18.3.1997, σελ. 16.

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ:

ΚΕΝΤΡΙΚΟ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ:

Ο Πρόεδρος του Κ.Ι.Σ. ΜΩΨΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΗΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΓΡΑΦΕΙΩΝ:

Βουλής 36 • 105 57 ΑΘΗΝΑ Τηλ. 32.44.315-8

E-mail: hhkis@netor.gr

Internet site: <http://www0.netor.gr/diafora/jews/kis.htm>

ΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:

Πολιτικά Θέματα ΕΠΕ, Υψηλάντου 25 Αθήνα, τηλ.: 72 18 421

Διανέμεται Δωρεάν

ENGLISH SUMMARY

OF THE CONTENTS OF ISSUE No 154 VOL. 21

March - April 1998

✓ Theologian and lawyer Mr. Chr. Garnavos presents the problem of **inserting religion on the new identity cards**, in relation to freedom of religious conscience. He mentions that according to the Greek Constitution «everyone has the right not to reveal his religious beliefs».

✓ Authors Iak. Kambanelis and Or. Papastratis present data on the no longer existing **Jewish communities of Didymotiho, Nea Orestiada, Alexandroupolis and Soufli**, regions of Macedonia and Thrace. In the beginning of World War II these Jewish Communities had many Jews who were factors of the local society.

✓ Historian Dr. Chr. Gatanas presents a golden bull which belonged to the Byzantine Emperor Constantine IX, Monomachos, who reigned between 1042 to 1055 and which refers to **the Jews of the island of Chios** (Aegean Sea).

✓ Mr. Char. Roupas refers to the **rescue of Jews during the Holocaust** living in the area of Egio (Peloponnese) by Guerilla

Organizations. The Jews were rescued from the train wagons meant to take them to the crematoria.

✓ Reports on the publications circulating in France 100 years after **the Dreyfus affair**.

✓ The Mayor of the island of **Limnos** (Aegean Sea) cited data on Jews who lived on the island before the War.

✓ A man of letters, Mr. D. Kostidis, refers to the story of a Jewish classmate in Thessaloniki High School, titled **«The End»**.

✓ The report which follows is on the inauguration of the new building of the **Jewish Museum of Greece** in Athens, as well as on the events that took place in Athens for the **50 years since the establishment of the State of Israel**.

✓ The issue concludes with letters to the editor and presentation of books.

(Translation: Rebecca Kamchi)

